

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Politické aspekty územní samosprávy – systém voleb zastupitelstev obcí

Zlatoše Černá

© 2016 ČZU v Praze

!!!

**Místo této strany vložíte zadání diplomové práce.
(Do jedné vazby originál a do druhé kopii)**

!!!

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci " Politické aspekty územní samosprávy – systém voleb zastupitelstev obcí" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Radkovi Kopřivovi, Ph.D. za poskytnutou pomoc, odborné vedení a cenné připomínky při psaní této práce a svojí rodině za její

trpělivost a podporu.

Politické aspekty územní samosprávy – systém voleb zastupitelstev obcí

Souhrn

Diplomová práce je zaměřena na problematiku komunálních voleb v České republice, zejména na charakter volby v kontextu velikosti obce a na znalost komunálního volebního systému.

Teoretická část nejprve charakterizuje orgány obce a volební systémy používané pro jednotlivé druhy voleb v České republice. Dále je podrobněji zacílena na komunální volební systém a vývoj komunální volební legislativy od roku 1990.

Praktická část analyzuje výsledky dotazníkového šetření a výsledky provedené analýzy dokumentů. V závěru se práce věnuje shrnutí výsledků dotazníkového šetření a dat získaných při sčítání výsledků voleb.

Klíčová slova: komunální volby, volební systém, volič, volební chování, panašování, zastupitelstvo obce, preferenční hlasy

Political Aspects of Local Government – Systém of Voting of Municipal Council

Summary

The thesis is concentrated on problems of municipal elections in the Czech Republic, especially the character of the elections in the context of the size of the municipality and knowledge of municipal electoral system.

The theoretical part characterizes the municipal authorities and electoral systems used for particular types of elections in the Czech Republic. Further is aimed in detail at communal electoral system and the development of municipal election legislation to year 1990.

The practical part analyzes the results of the survey and the results of the analysis of documents. At the end of the work deals with a summary of the survey results and data obtained during the census results of the election.

Keywords: municipal elections, the electoral system, voter, voting behavior, variegated, municipal, preferential votes

Obsah:

1. Úvod	11
2. Cíl práce a metodika	12
2.1. Cíl práce	12
2.2. Metodika	12
3. Teoretická východiska	15
3.1. Obecní samospráva v ČR po roce 1990	15
3.2. Obce – základní samosprávné jednotky	15
3.2.1. Orgány obce	16
3.2.1.1. Zastupitelstvo obce	16
3.2.1.2. Rada obce	17
3.2.1.3. Starosta obce	17
3.2.1.4. Obecní úřad	18
3.2.2. Vývoj počtu a velikost obcí v ČR	18
3.3. Volby a volební systémy	20
3.3.1. Funkce voleb	20
3.3.2. Volební právo	20
3.3.3. Volební systémy	21
3.3.3.1. Většinové volební systémy	22
3.3.3.2. Proporcionální volební systémy	22
3.3.4. Volební obvod	24
3.3.5. Forma kandidatury	25
3.3.6. Volební klauzule	26
3.3.7. Volební formule	27
3.4. Volební systémy v komunálních volbách	29
3.4.1. Volební obvod	29
3.4.2. Volební subjekty	30
3.4.3. Způsob volby	31
3.4.4. Volební klauzule	32
3.4.5. Volební formule	33

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet obcí podle počtu obyvatel	19
Tabulka 2 Potřebné počty podpisů pro zaregistrování kandidátní listiny	37

Seznam grafů

Graf 1 Poměr respondentů – ženy vs. muži	43
Graf 2 Věkové kategorie respondentů	43
Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	44
Graf 4 Povolání – status	44
Graf 5 Struktura voličů ve městě Blovice - ženy vs. muži	45
Graf 6 Věkové kategorie voličů ve městě Blovice	46
Graf 7 Počet respondentů podle velikosti obce	46
Graf 8 Způsob volby voličů v obcích nad 30 tisíc obyvatel	47
Graf 9 Způsob volby voličů v obcích do 30 tisíc obyvatel	48
Graf 10 Způsob volby voličů v obcích do 10 tisíc obyvatel	49
Graf 11 Způsob volby voličů v obcích do 2 tisíc obyvatel	49
Graf 12 Způsob volby voličů v obcích do 500 obyvatel	50
Graf 13 Způsob volby voličů ve městě Blovice, obec do 10 tisíc obyvatel	51
Graf 14 Znalost volebního systému – zájem o způsob přerozdělování mandátů	52
Graf 15 Znalost volebního systému - potřebný počet hlasů pro získání mandátu	52
Graf 16 Znalost volebního systému – funkce preferenčních hlasů	53
Graf 17 Znalost volebního systému – křížkování jednotlivých osobností	53
Graf 18 Znalost volebního systému – zájem o přerozdělování mandátů » úloha preferenčních hlasů » preferenční hlasy jsou primárně přidělovány	55
Graf 19 Znalost volebního systému - pref. hlasy pomáhají » primárně jsou pref. hlasy přidělovány	56
Graf 20 Znalost volebního systému – výběr celé kandidátní listiny » pref. hlasy jsou primárně přidělovány	56
Graf 21 Znalost volebního systému – výběr kombinace volby » pref. hlasy jsou primárně přidělovány	57

Graf 22 Znalost volebního systému – výběr jednotlivých osobností » pref. hlasy jsou primárně přidělovány 58

1. Úvod

K základním pilířům zastupitelské demokracie patří pravidelně pořádané svobodné volby. Občanům poskytují možnost výběru mezi politickými alternativami, představovanými jednotlivými stranami a kandidáty, a umožňují ustavit legitimní politické a správní orgány (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

Dle výsledků volební účasti se volby do obecních zastupitelstev dlouhodobě těší společně s volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a nově s volbou prezidenta republiky největšímu zájmu voličů (ČSÚ). Komunální politika je občanům nejbližší a v řadě ohledů má přímý dopad na jejich životy a každodenní starosti. Proto by volba představitelů obecních samospráv měla být co nejsrozumitelnější a snadno pochopitelná, aby voliči měli možnost promítnout své představy o složení zastupitelstev obcí do způsobu svého hlasování.

Bohužel tomu tak není. Volební systém používaný pro české komunální volby je nejkomplicovanější, nejméně srozumitelný a také nejvíce zavádějící ve srovnání s ostatními pravidly, podle nichž se v České republice volí do jiných orgánů (Lebeda, 2009).

Volič, který nezná základní princip komunálního volebního systému, může snadno nabýt dojmu, že způsob hlasování mu umožňuje výběr jednotlivých osobností a že si tedy může sestavit svou vlastní kandidátku napříč kandidátními listinami. Způsob přerozdělování mandátů v komunálních volbách je naprosto odlišný od všech ostatních druhů voleb v České republice a bohužel ne každý jej správně chápe, což naneštěstí názorně demonstroval i prezident Zeman ve svém prohlášení při odchodu z volební místnosti dne 10. října 2014, když uvedl, že komunální volby považuje za „svým způsobem nejdůležitější“, protože voličům umožňují to, co dlouhodobě prosazuje, tzv. panašování. Tedy to, aby lidé nedali hlas jedné politické straně, ale rozdělili křížky lidem z různých kandidátních listin. „Můžete si sestavit svou vlastní kandidátku napříč politickým spektrem a to je velmi, velmi dobrý vynález“, prohlásil prezident Zeman.

V komunálních volbách je naneštěstí úloha preferenčních hlasů značně přeceňována a možnost eliminovat nechtěné kandidáty z předních pozic na kandidátních listinách je velmi malá a reálná pouze v případě vysoce koordinované kázně voličů.

2. Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je posoudit, jaký je převládající způsob volby voličů v komunálních volbách v souvislosti s velikostí obce. Základní otázkou je, zda voliči upřednostňují volbu jedné kandidátní listiny, nebo se v rámci volby soustředí na podporu jednotlivých osobností, popř. zda využívají možnosti kombinace obou předchozích způsobů. Převládající způsob volby je sledován v kontextu velikosti obce, ve které mají voliči trvalé bydliště. K odpovědi na danou otázku by mělo přispět ověření nebo zamítnutí obecně přijímané hypotézy, že v menších obcích voliči upřednostňují volbu osobností a ve větších obcích volbu celé kandidátní listiny.

Dílčím cílem práce je posouzení znalosti či neznalosti volebního systému pro komunální volby jednotlivými voliči. Na základě empirického výzkumu se práce pokusí potvrdit předpoklad, že voliči se ve volebním systému pro komunální volby převážně neorientují a domnívají se, že ve volbách budou zvoleni ti kandidáti, kteří v rámci voleb získají nejvíce hlasů, resp. že způsob hlasování jim umožňuje výběr jednotlivých osobností.

2.2 Metodika

Teoretická část práce je zaměřena na problematiku obecního zřízení v ČR, popisuje orgány obce a věnuje se vývoji počtu a velikosti obcí v ČR. Dále se zabývá funkcí voleb, volebním právem, jednotlivými volebními systémy, volebním obvodem, formou kandidatury, volební klauzulí a volební formulí. Následuje kapitola, která se detailněji věnuje volebnímu systému komunálních voleb a vývoji komunální volební legislativy od roku 1990. V průběhu studování problematiky komunálních voleb byla provedena literární rešerše pomocí analýzy a syntézy sekundárních zdrojů, jejich citací a komparací.

Druhá, analytická část je zacílena na volební chování voličů v případě komunálních voleb. Ke sběru dat jsou využity dvě techniky, a to technika dotazníkového šetření a analýza dokumentů.

Pro tento průzkum byl vytvořen strukturovaný dotazník, který pracoval s otevřenými, polouzavřenými a uzavřenými otázkami. Po sestavení dotazníku byl proveden předvýzkum na malém množství nezúčastněných respondentů, aby byly vyloučeny nejasné, popř. nepřesně formulované otázky.

Účast respondentů v průzkumu byla zcela dobrovolná, podmínkou byl přístup k internetu, neboť dotazník byl distribuován pouze elektronickou cestou. Respondenti byli osloveni prostřednictvím webových stránek www.vyplnto.cz. Na této webové stránce lze vytvořit online dotazník s možností větvení otázek a filtrování respondentů. Zároveň došlo k automatickému zpracování dat, avšak pro potřeby této práce byla vyjmuta pouze některá data a tato data byla následně zpracována do výsledné podoby. Dotazník obsahoval celkem 21 otázek. Úplné znění dotazníku je uvedeno v Příloze 1 a celkové výsledky dotazníkového výzkumu včetně automaticky zpracovaných dat jsou uvedeny v Příloze 2 této práce. Použitím ochrany unikátního IP uživatele bylo zabráněno zkreslení výsledků vinou několikanásobného vyplnění dotazníku z jednoho počítače. Jedná se o adresu, která jednoznačně označuje zařízení v počítačové síti používající internetový protokol.

Dotazník byl aktivní v době od 20.07.2015 do 13.09.2015.

Surová data získaná z dotazníku byla následně upravena a seříděna a proběhla kontrola jejich přesnosti a úplnosti.

Pro získání odpovědí na základní otázku, jaký je způsob volby voličů v souvislosti s velikostí obce, byly obce rozděleny podle počtu obyvatel na obce nad 30 tisíc obyvatel, do 30 tisíc obyvatel, do 10 tisíc obyvatel, do 2 tisíc obyvatel a do 500 obyvatel.

Pro získání odpovědí pro posouzení znalosti komunálního volebního systému voliči byly jednotlivé odpovědi respondentů posuzovány nejprve samostatně a následně došlo k porovnání jednotlivých odpovědí ve vzájemných souvislostech.

Vzhledem k tomu, že dotazník je podle Dismana pro seriózní výzkum většinou nepoužitelný (Disman, 2011), je k částečnému potvrzení či vyvrácení výsledků získaných v rámci dotazníkového šetření využito analýzy dokumentů; dokumentů, které nebyly

vytvořeny za účelem tohoto výzkumu. Data byla získaná při sčítání výsledků komunálních voleb ve městě Blovice dne 11.10.2014. Legislativní důvody ale zabraňují zjištěné výsledky verifikovat jiným výzkumníkem. Po sečtení výsledků hlasování a ukončení činnosti okrskové volební komise dojde k zapečetění výsledků hlasování a tuto legislativní bariéru nelze po dobu archivační doby žádným způsobem prolomit. Takto získaná data ale přinesla velmi zajímavé a hodnotné poznatky o volebním chování voličů.

V závěru se práce věnuje shrnutí výsledků dotazníkového šetření a dat získaných při sčítání výsledků voleb, když dochází ke srovnání s obecnými předpoklady o převládajícím způsobu volby voličů v rámci komunálních voleb v souvislosti s velikostí obce a znalosti volebního systému komunálních voleb voliči.

3. Teoretická východiska

3.1. Obecní samospráva v ČR po roce 1990

K zásadní proměně systému územní veřejné správy došlo v roce 1990 (Balík, 2008). Došlo k oddělení kompetencí státní správy a samosprávy a základem místní samosprávy a místní státní správy se stala obec. Změny na obecní úrovni vešly v platnost ke dni voleb do obecních zastupitelstev 24. listopadu 1990. Tím se otevřela zcela nová etapa vývoje českého komunálního systému, která ale v mnohém navazovala na předchozí tradice (Balík, 2008).

Zákonná úprava z roku 1990 se v zásadě navrátila (s některými modifikacemi) k prvorepublikovému rozlišení dvou působností obce a k tehdejší struktuře obecních orgánů. Jejich vymezení je od té doby v podstatě neměnné (Balík, 2008).

3.2. Obce – základní samosprávné jednotky

Obnovení obecní samosprávy v roce 1990, bylo částečně ve stínu obnovení pluralitní demokracie a dalších velkých polistopadových změn na národní úrovni, přesto však neodmyslitelně patřilo ke klíčovým krokům transformačního procesu po roce 1989 (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

Základem místní samosprávy a místní státní správy se stala obec = základní samosprávná jednotka. Každá obec České republiky má svoje základní znaky a těmi jsou občané obce, území obce a právo obce na samosprávu.

Občanem obce je fyzická osoba, která je státním občanem české republiky, a je v obci hlášen k trvalému pobytu. Občan obce, který dosáhl věku 18 let, má mj. právo volit i být volen do zastupitelstva obce. Právo volit a být volen má i fyzická osoba starší 18 let, která je cizím státním občanem a je v obci hlášena k trvalému pobytu, stanoví-li tak mezinárodní

smlouva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena. Definice občana a jeho práva jsou podrobně popsána v příslušných ustanovení zákona o obcích (*pro potřeby této práce dále jen „občan obce“*).

Celé území našeho státu, s výjimkou vojenských újezdů, je součástí obcí. Území obce může být vymezeno buď jedním, nebo více katastrálními územími.

Posledním základním znakem obce je právo na samosprávu. Každá obec spravuje své záležitosti samostatně a státní orgány a orgány krajů mohou do samostatné působnosti zasahovat, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem, který zákon stanoví, rozsah samostatné působnosti může být omezen jen zákonem.

K dalším charakteristickým znaků obce patří, že obec je zároveň veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek, hospodaří podle vlastního rozpočtu; v právních vztazích vystupuje svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývající; pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem. Obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce a dalšími orgány obce jsou rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce.

3.2.1. Orgány obce

3.2.1.1. Zastupitelstvo obce

Základním orgánem obecní samosprávy je zastupitelstvo obce, protože o jeho složení rozhodují občané přímo v obecních volbách (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

Jako vrcholný orgán obce má výsadní postavení a ostatní orgány obce jsou od zastupitelstva odvozeny a nemají ústavní základ. Zastupitelstvo je orgán samosprávy, který rozhoduje v oblasti samostatné působnosti obce. Zastupitelstvo z řad zvolených zastupitelů volí členy rady, starostu a místostarostu.

Minimální a maximální počet členů zastupitelstva obce (mimo zastupitelstva hlavního města Prahy) je jednoznačně vymezen zákonem o obcích a to s ohledem na velikost obce, resp. na počet trvale žijících obyvatel obce, následovně:

- do 500 obyvatel 5 až 15 členů,
- od 500 do 3 000 obyvatel 7 až 15 členů,
- od 3 000 do 10 000 obyvatel 11 až 25 členů,

- od 10 000 do 50 000 obyvatel 15 až 35 členů,
- od 50 000 do 150 000 obyvatel 25 až 45 členů,
- nad 150 000 obyvatel 35 až 55 členů.

V souladu s ustanovením § 67 zákona o obcích je ale dána určitá volnost pro konkrétní stanovení jeho velikosti, neboť počet členů zastupitelstva na každé volební období stanoví zastupitelstvo obce nejpozději do 85 dnů přede dnem voleb do zastupitelstev v obcích.

Zastupitelstvo obce je složeno ze členů zastupitelstva obce. Mandát člena zastupitelstva obce vzniká zvolením; ke zvolení dojde ukončením hlasování. Člen zastupitelstva obce skládá na začátku prvního zasedání zastupitelstva obce, jehož se po svém zvolení zúčastní, slib, jehož složení potvrdí svým podpisem. Funkční období zastupitele je čtyřleté. Pravomoci zastupitelstva a povinnosti zastupitele jsou podrobně upraveny zákonem o obcích.

3.2.1.2. Rada obce

Rada obce je výkonným orgánem obce v oblasti samostatné působnosti a ze své činnosti je odpovědná zastupitelstvu obce. V oblasti přenesené působnosti přísluší radě rozhodovat jen tehdy, stanoví-li to výslovně zákon. V obci, kde se rada obce nevolí, vykonává její pravomoc starosta s výjimkou danou v ustanovení § 104 odst. 4 zákona o obcích. Radu obce tvoří starosta, místostarosta (místostarostové) a další členové rady volení z řad členů zastupitelstva obce. Počet členů rady obce je lichý a činí nejméně pět a nejvýše 11 členů, přičemž nesmí přesahovat jednu třetinu počtu členů zastupitelstva obce. Rada obce se nevolí v obcích, kde zastupitelstvo obce má méně než 15 členů. Pravomoci rady a povinnosti člena rady obce jsou podrobně upraveny zákonem o obcích.

3.2.1.3. Starosta obce

Starosta obce zastupuje obec navenek.

Starostu v době jeho nepřítomnosti nebo v době, kdy nevykonává funkci, zastupuje zastupitelstvem určený místostarosta, neboť zastupitelstvo obce může zvolit více místostarostů a svěřit jim některé úkoly. Do své funkce jsou starosta i místostarosta (místostarostové) voleni z řad členů zastupitelstva obce, musí být občanem České republiky, ze zákona jsou automaticky členy rady obce a za výkon své funkce jsou odpovědní zastupitelstvu obce. Další pravomoci starosty, resp. místostarosty vymezují příslušná ustanovení zákona o obcích.

Jak již bylo řečeno, starosta je za výkon své funkce přímo odpovědný zastupitelstvu obce a rozhodnutí, která vyžadují schválení zastupitelstvem nebo radou obce, může činit až po jejich schválení. Jinak jsou tato rozhodnutí neplatná a starosta se případně vystavuje nebezpečí trestněprávnímu i nebezpečí občanskoprávní odpovědnosti.

3.2.1.4. Obecní úřad

Základním orgánem obecní samosprávy je obecní úřad, který je tvořen starostou, místostarostou (místostarosty), tajemníkem obecního úřadu, je-li tato funkce zřízena, a zaměstnanci obce, kteří jsou zařazeni do obecního úřadu. V čele obecního úřadu je starosta. Obecní úřad může být (v současnosti neexistuje povinnost členit obecní úřad na odbory a oddělení) na základě rozhodnutí rady obce členěn na odbory a oddělení (v obcích, kde není rada obce zřízena, připadá tato úloha zastupitelstvu obce). Povinnosti a kompetence obecního úřadu jsou stanoveny v příslušných ustanoveních zákona o obcích.

3.2.2. Vývoj počtu a velikost obcí v ČR

České země mají svoji specifickou sídelní strukturu, která má kořeny ve způsobu osídlování území a především pak ve středověké kolonizaci (Mates, Kadeřábková, Wokoun, 2008).

Obecní samospráva se zrodila v roce 1848 a územně vyšla z josefského katastru. Nicméně již tehdy ne každé sídlo bylo samostatnou (ve smyslu samosprávnou) obcí (Balík, 2008).

V době vzniku samostatného Československa v roce 1918 bylo samosprávných obcí necelých 11 500. Když pak spolu s okupací Československa Německem v letech

1938/1939 zaniklo na 50 let samosprávné obecní zřízení, existovalo obcí přes 11 700 (Balík, 2007).

Po roce 1948 začalo docházet k tlakům na integraci do větších územních celků a i relativně velké obce o velikosti 2 000 obyvatel se přičleňovaly k větším městům (Balík, 2009). Docházelo ovšem také k násilnému a nepochopitelnému slučování obcí, které byly od sebe např. velmi výrazně vzdálené.

V roce 1989 měla ČR pouze 4 101 obcí, tedy téměř třetinu stavu z roku 1918 (ČSÚ).

V prvním roce po pádu komunismu, se v krátké době osamostatnila řada obcí a již k 1. lednu 1992 měla ČR 6 097 obcí (ČSÚ).

Další výrazný nárůst v počtu obcí se v souvislosti s přijetím zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, kdy nově nemůže vzniknout obec s počtem obyvatel menším než 1 000 (výjimku tvoří vznik nové obce v souvislosti se změnou nebo zrušením vojenského újezdu), nepředpokládá. Přesto je v současné době Česká republika specifická velkým množstvím malých obcí. Jak lze vysledovat z údajů v tabulce č. 1 má Česká republika k 1.1.2016 celkem 6259 obcí, z nichž je více než 55 % obcí v nejnižší kategorii do 500 obyvatel, následují je obce do 1 000 obyvatel. Dohromady tyto obce tvoří více než 77 % z celkového počtu obcí České republiky. Naproti tomu obcí přesahující hranici 10 000 obyvatel je pouze 132.

Tabulka 1: Počet obcí podle počtu obyvatel k 1.1.2016

počet obyvatel	počet obcí
do 199	1450
200-499	2009
500-999	1366
1000-1999	747
2000-4999	415
5000-9999	141
10000-19999	69
20000-49999	43
50000-99999	14
přes 100000	5
Celkem	6259

Zdroj: Český statistický úřad, Veřejná databáze + vlastní zpracování

3.3. Volby a volební systémy

3.3.1. Funkce voleb

Hlavním úkolem voleb je zjistit aktuální rozložení politických sil v daném politickém prostoru a zajistit jim odpovídající reprezentaci. Od volebních výsledků se pak odvíjejí další kroky, jako je rozdělení mandátů, vytvoření většiny a exekutivy a zformování opozice, která pak většinu a exekutivu kontroluje (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

Možnost kontroly zastupitelských a exekutivních orgánů zároveň získávají i samotní občané a v případě, že jsou s reprezentací svých zástupců nespokojeni, mohou je v následujících volbách vyměnit. Mluvíme tedy o kontrolní funkci voleb.

Volby mají ale i funkci legitimizační, protože ve svobodných volbách zvolený zastupitelský a exekutivní orgán získává od lidu legitimitu k rozhodování.

Volby mají dále funkci integrační, neboť politické síly, jež se ve volbách střetávají, reprezentují různé zájmy, priority a cíle. Aktem voleb dochází k jejich integraci a současně i k integraci celé společnosti (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

3.3.2. Volební právo

Volby mohou plnit svoje funkce pouze za podmínky, že jsou založeny na principech všeobecného, přímého a rovného hlasovacího práva.

Všeobecné hlasovací právo znamená, že právo volit a právo kandidovat, mají všichni občané, kteří jsou občany ČR, dosáhli zákonem stanoveného věku, jsou právně způsobilí a u nichž nenastala nějaká jiná zákonná překážka volebního práva (*dále jen „volič“*). Od roku 2001 mohou volit a být zvoleni i občané jiného státu, jimž ale toto právo přiznává mezinárodní úmluva.

V historii bylo volební právo omezeno jen na určitou část obyvatelstva a bylo jakýmsi privilegiem. Postupně bylo toto privilegium rozšiřováno a v současné době mají v ČR

právo volit všichni občané, kteří dosáhli věku 18 let, nejsou omezeni v právní způsobilosti, nejsou ve výkonu trestu odnětí svobody, nemají nařízené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu, případně nepracují-li jako vojáci z povolání v zahraničí, a kteří se nemohou vzdát.

Pasivní volební právo, tj. právo ve volbách kandidovat a být zvolen, je obecně stanoveno dosažením věku 18 let s následujícími výjimkami. Právo kandidovat ve volbách do poslanecké sněmovny a právo být poslancem Evropského parlamentu získává občan dosažením 21 let věku; ve volbách do senátu a při volbě prezidenta republiky je věková hranice pro kandidaturu stanovena dosažením 40 let. Podmínkou výkonu pasivního volebního práva je, že u kandidáta nenastala nějaká jiná zákonná překážka v možnosti kandidovat ve volbách.

Pojem přímé volební právo vyjadřuje, že voliči hlasují přímo pro jednotlivé kandidáty či kandidátní listiny. Nesmí být vystaveni nátlaku, aby odevzdali svoje hlasy určité straně nebo kandidátovi a musí mít možnost výběru mezi více kandidujícími subjekty, resp. kandidáty. Zároveň musí být zaručena tajnost hlasování, žádným způsobem nesmí být možné zjistit, jakým způsobem jednotliví voliči hlasovali.

Rovnost volebního práva znamená, že všichni voliči dané obce disponují ve stejných volbách stejným počtem hlasů.

3.3.3. Volební systémy

Termínem volební systém se zpravidla označuje metoda převádění vůle voličů do podoby voleného zastupitelského orgánu. Zákon, jímž se volby řídí, se ovšem neomezuje jen na tuto metodu, ale upravuje celý volební proces, včetně zpracování a kontroly seznamů voličů, zřízení volebních orgánů, sestavení kandidátních listin, organizace vlastního hlasování občanů, vyhlášení volebních výsledků atd. Sčítání hlasů a jejich převádění na mandáty se nazývá volební procedurou. Pokud jde o pojem volební systém, v užším slova smyslu ho lze chápat jako princip, na němž je založeno převádění hlasů na mandáty. V širším slova smyslu vystihuje volební systém kompletní podobu volebního mechanismu a zahrnuje základní komponenty jako volební obvod, formu kandidatury, strukturu hlasu, volební klauzuli a volební formulí (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

Volební systémy se dělí na dva základní – většinový volební systém a proporcionální volební systém (systém poměrného zastoupení). Prostor mezi nimi zaplňují tzv. semiproporční volební systémy (kombinované), které se v ČR nepoužívají a pro potřeby této práce nejsou důležité.

V jednotlivých zemích a v různých druzích voleb se oba základní typy volebních systémů používají v nejrůznějších modifikacích, jež je přizpůsobují specifickým podmínkám. Žádný, jakkoliv modifikovaný volební systém není ovšem zcela proporcionální – některé strany jsou nadreprezentovány, neboť získávají více mandátů, než odpovídá jejich zisku hlasů, jiné jsou naopak podreprezentovány. Základním problémem volebních systémů je nalezení kompromisu mezi spravedlností a proporcionalitou systému na jedné straně a jeho efektivitou na straně druhé (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

3.3.3.1. Většinové volební systémy

Většinové volební systémy mají velkou tradici především v anglosaských demokraciích (př. ve Velké Británii, v USA). Vítězem voleb se stává pouze jeden kandidát a to ten, který obdržel největší počet hlasů bez ohledu na získané procento hlasů (systém relativní většiny - plurality system) nebo ten, který získal nadpoloviční počet hlasů (systém s absolutní většinou - majority system).

Hlasy pro ostatní kandidáty „propadají“ a nemají žádný vliv na pozdější formování zastupitelského orgánu. Proto je velkým rizikem většinového volebního systému skutečnost, že poměrně velké procento voličů se následně nemusí ztotožnit s takto zvoleným kandidátem. Další nevýhodou je také značná disproporcionalita volebních výsledků, která může velice zvýhodňovat silnější strany oproti stranám slabším, nově vzniklým apod. Většinové volební systémy nedostatečně odrážejí rozložení politických sil v daném politickém prostoru a selhávají tak v hlavním úkolu voleb (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

Volební systémy založené na většinovém principu mají ale také řadu předností. Především je to jednoduchost, vysoká personalizace volby a úzké sepětí zvoleného zastupitele s volebním obvodem a jeho voliči.

3.3.3.2. Proporcionální volební systémy

Proporcionální volební systémy jsou založeny na vícemandátových volebních obvodech. Voliči si nevybírají mezi jednotlivými kandidáty (přestože si to převážná většina voličů, jak bude prokázáno na případu komunálních voleb, myslí), ale mezi kandidátními listinami, resp. mezi volebními stranami.

Největší předností principu poměrného zastoupení je, že odhaluje aktuální rozložení politických sil v daném politickém prostoru, protože hlasy voličů se odráží ve složení zastupitelského sboru a tedy žádné přímo „nepropadají“, tak jako u většinových volebních systémů.

Systémy proporčního zastoupení způsobuje, že i menší nebo nově vzniklé politické strany a hnutí mají možnost ve volbách uspět a získat mandát. Po zkušenostem získaných ve volbách po roce 1990, byla ovšem tato „výhoda“ uměle utlumena. Snahou zákonodárců bylo, aby se do zastupitelského orgánu nedostalo příliš mnoho politických subjektů a nedošlo k názorové roztržičnosti zastupitelských orgánů a jejich následné nefunkčnosti. Pro vstup do voleného orgánu byl tedy zaveden umělý práh, tzv. volební klauzule, jejíž účinky jsou popsány v další části této práce.

Ve srovnání s většinovým volebním systémem jsou ale poměrné volební systémy složitější a těžkopádnější (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010). Všechny získané hlasy se musí složitě přepočítávat na mandáty, voliči se ve volebním systému většinou neorientují a snadno mohou nabýt dojmu, že systém je nespravedlivý. Velkou nevýhodou je i větší závislost kandidátů na stranických strukturách než na voličích (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

Například Tomáš Lebeda, který se v obecné rovině zabýval principem poměrného zastoupení, uvádí, že volební princip poměrného zastoupení je velice rozmanitá technika volební reprezentace, které nejčastěji bývá interpretována jako systém produkující velmi proporční výsledky, kdy podoba zastupitelského sboru relativně přesně odráží podobu příslušného elektorátu (Lebeda, 2001). Ve své práci se ale pokusil dokázat, že poměrné systémy však skýtají mnoho prostředků, kterými lze jejich výstupy a vlastnosti utvářet a ovlivňovat a lze je vytvářet na míru jednotlivých zemím tak, aby reflektovaly specifika dané společnosti. Mezi hlavní proměnné, které jsou dle jeho názoru nejzávažnější, a které lze při konstruování volebního systému ovlivňovat přímo, řadí *velikost volebního obvodu, matematickou formuli, uzavírací klauzuli a počet a charakter úrovní volebních obvodů*.

Pro posílení personalizace voleb byly zavedeny tzv. preferenční hlasy, jimiž voliči mohou do určité míry ovlivnit pořadí kandidátů na kandidátkách. Možnosti tzv. preferenčního hlasování jsou popsány v další části této práce.

3.3.4. Volební obvod

Pod pojmem volební obvod si lze představit ohraničené území, ve kterém lze v rámci voleb získat předem stanovený počet mandátů.

Nejdůležitějším ukazatelem volebního obvodu je jeho velikost, která se ovšem neměří jeho územní rozlohou nebo počtem obyvatel, ale počtem mandátů, které jsou v daném volebním obvodu přidělovány.

Volební obvody dělíme na jednomandátové a vícemandátové. Jak již napovídá jejich název, v jednomandátových volebních obvodech se kandidáti snaží získat jeden jediný přidělovaný mandát a ve vícemandátových obvodech kandidáti soupeří o více než jeden mandát. Jednomandátové obvody se převážně vyskytují u většinových volebních systémů, vícemandátové u poměrných.

Pro potřeby této práce je důležité uvést, že v České republice lze manipulovat s volebními obvody za zákonem stanovených podmínek pouze na lokální úrovni. Pro ostatní druhy voleb jsou volební obvody jednoznačně zákonem určeny.

Velmi komplikovaným je způsob rozdělení území státu na jednotlivé volební obvody a to hlavně v jednomandátových obvodech, kde je základním požadavkem zhruba stejná populační velikost jednotlivých volebních obvodů, tak aby zvolení kandidáti zastupovali přibližně stejné množství obyvatel.

Například pro volby do Senátu jsou jednomandátové volební obvody stanoveny zákonem a vymezení obvodů je pravidelně každé dva roky novelizováno tak, aby se počet obyvatel v žádném volebním obvodu nelišil k 1. lednu volebního roku o více než 15 % od průměrného počtu obyvatel připadajících na jeden mandát. Česká republika je rozdělena na 81 obvodů a každé dva roky dochází v jedné třetině obvodů k volbě jednoho senátora.

Pro volby do Poslanecké sněmovny a pro volby do krajských zastupitelstev jsou volební obvody vymezeny územím vyšších územních samosprávných celků – krajů.

Pro volbu prezidenta republiky a pro volby do Evropského parlamentu tvoří jeden volební obvod území České republiky.

Pro volby do zastupitelstev obcí, městských částí a městských obvodů obecně platí, že území působnosti zastupitelstva tvoří jeden volební obvod, tzn. že obec tvoří jeden volební obvod. Jak již bylo řečeno výše, volební zákon ovšem umožňuje rozčlenění území voleb na volební obvody (podrobněji popsáno v kapitole 3.4.1. této práce).

Nerovnoměrný počet hlasujících v jednotlivých volebních obvodech nazýváme malapportionment. Manipulaci s hranicemi volebního obvodu, která může některému politickému subjektu za jistých okolností usnadnit dosažení lepšího výsledku ve volbách, nazýváme gerrymandering.

Volební výsledky mohou být v souvislosti s velikostí volebního obvodu ovlivněny dvěma postupy. Jednak zmenšováním hodnoty hlasů v některých volebních obvodech a jednak zmenšováním hodnoty hlasů odevzdaných některým politickým stranám.

Velikost volebního obvodu má zásadní vliv na proporcionalitu voleb. Čím je volební obvod větší, tzn. čím více mandátů se v něm přiděluje, tím proporcionalnější jsou volby. Se zmenšováním volebního obvodu se proporcionalita voleb snižuje, přičemž za kritickou hranici se pokládají volební obvody se zhruba pěti mandáty. Pod touto hranicí se již projevuje silná disproporcionalita a nadreprezentace nejsilnějších stran (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

3.3.5. Forma kandidatury

Forma kandidatury závisí na typu volebního obvodu.

V jednomandátových obvodech se používá personální kandidatura. Volič se v takovém případě rozhoduje mezi jednotlivými kandidáty. Volba má vysoce personalizovaný charakter, i když volič přirozeně bere v úvahu rovněž stranickou orientaci kandidátů (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010). Tento způsob se v České republice používá při volbách do Senátu a při volbě Prezidenta republiky.

Ve vícemandátových obvodech má kandidatura listinnou formu a volič se rozhoduje mezi jednotlivými kandidátními listinami. Primárně tedy volí politickou stranu či volební koalici, důležitou roli zde hraje pořadí kandidátů na kandidátních listinách, neboť na kandidátních listinách je uvedeno větší množství kandidátů, než kolik mandátů může

kandidátní listina v daném obvodu získat. V České republice máme tři základní typy kandidátních listin.

První kategorií jsou tzv. *přísně vázané kandidátní listiny*, kde volič nemá žádnou možnost měnit pořadí osob uvedených na kandidátní listině, ani nemá možnost hlasovat pro kandidáty z různých kandidátních listin. Mandáty jsou kandidátům přidělovány výhradně podle stanoveného pořadí na kandidátní listině, systém tak umožňuje kandidujícím stranám velkou kontrolu výběru svých reprezentantů.

Druhou kategorií jsou tzv. *vázané kandidátní listiny*, na kterých je pořadí kandidátů také jednoznačně určeno nominující stranou, ale volič má možnost preferenčního hlasování, když si může vybírat mezi jednotlivými kandidáty. V případě, že kandidát obdrží zákonem stanovenou nutnou výši odevzdaných hlasů, umožňuje mu to „přeskočit“ na základě získaných preferencí svoje spolukandidáty. Volič je ale omezen tím, že nemůže přidělovat preferenční hlasy napříč kandidátními listinami. Preferenční hlasy může přidělit kandidátům pouze v rámci jedné vybrané kandidátní listiny, přesto má ale určitou možnost ovlivnit, kdo se za danou nominující stranu stane členem zastupitelského sboru.

Příkladem jsou v ČR volby do Poslanecké sněmovny, kde má volič nejvýše čtyři preferenční hlasy a kandidát se posune do čela kandidátní listiny, pokud získá v daném volebním obvodu nejméně 5 % preferenčních hlasů; volby do Evropského parlamentu, při kterých může volič na hlasovacím lístku upřednostnit nejvýše 2 kandidáty a kandidát se posune do čela kandidátní listiny, pokud získá v daném volebním obvodu nejméně 5 % preferenčních hlasů a volby do zastupitelstev krajů, kde má volič k dispozici celkem čtyři preferenční hlasy a kandidát se do čela kandidátní listiny také posune v případě zisku 5 % preferenčních hlasů.

Třetí kategorií jsou tzv. *volné (otevřené) kandidátní listiny*. Pořadí kandidátů je také zde jednoznačně určeno nominujícím subjektem, volič má ale možnost tzv. panašování, což znamená, že může vybírat svoje kandidáty napříč kandidátními listinami. Limitován je pouze počtem hlasů, které má k dispozici, a který odpovídá velikosti daného volebního obvodu, tj. počtu přidělovaných mandátů, viz. volby do zastupitelstev v obcích.

3.3.6. Volební klauzule

Volební klauzule, někdy je označovaná jako klauzule uzavírací, je uměle stanovený práh pro vstup do zastupitelského orgánu, resp. do skrutinia, v němž se rozdělují mandáty. Strana musí získat určité množství hlasů, aby se mohla na rozdělování mandátů podílet. Uzavírací klauzule se používá především v proporcionalních volebních systémech a má zabránit přílišné fragmentaci zvoleného zastupitelského orgánu. Jde tudíž o funkci redukční (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

V České republice se uzavírací klauzule užívá ve volbách do Poslanecké sněmovny, Evropského parlamentu, v krajských i v komunálních volbách. Ve všech případech je volební klauzule nastavena na základní úroveň – na 5 % získaných hlasů s následujícími výjimkami.

Ve volbách do Poslanecké sněmovny se uzavírací klauzule v případě koalic dvou stran zvyšuje na 10 %, tří stran na 15 % a u koalic čtyř a více stran na 20 %. Tato podmínka platí pouze u voleb do Poslanecké sněmovny, v případě koalic do zastupitelstev krajů se uzavírací klauzule nezvyšuje. V komunálních volbách se naopak uzavírací klauzule může snižovat (podrobněji popsáno v kapitole 3.4.4. této práce).

Účinnost uzavírací klauzule závisí nejen na její výši, ale i na dalších faktorech. Proto je účinnost volební klauzule v různých typech voleb odlišná. Podstatná je velikost volebního obvodu. Určitým rizikem uzavírací klauzule je to, že redukční funkce přeroste ve funkci konzervační, protože může zabránit přístupu nových politických subjektů do zastupitelského orgánu a stabilizuje tak postavení nejsilnějších stran (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

3.3.7. Volební formule

Volební formule je vlastně matematická operace pro převádění hlasů voličů na mandáty, kdy se celkové získané hlasy jednotlivých kandidujících subjektů postupně dělí určenou řadou dělitelů. Takto vypočítané podíly se pak seřadí podle velikosti a stanovený počet mandátů se přidělí kandidujícím subjektům podle nejvyšších dosažených podílů.

Použití volební formule určuje příslušný volební zákon. Rozlišujeme většinové a proporcionalní volební formule. Většinové volební formule se používají v jednomandátových volebních obvodech, ve vícemandátových volebních obvodech se užívají proporcionalní volební formule (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

V České republice se většinové volební formule užívají při volbách do Senátu a při volbě Prezidenta republiky a zvolen je ten kandidát, který obdržel nadpoloviční většinu odevzdaných platných hlasů. V případě, že žádný z kandidátů nezískal počet hlasů potřebný ke zvolení, ve druhém kole kandidují v každém volebním obvodu, ve kterém se volby konají, pouze dva kandidáti, kteří se v prvním kole v konečném pořadí umístili na prvních dvou místech; zvolen je ten kandidát, který získá ve druhém kole více odevzdaných platných hlasů. V případě rovnosti hlasů rozhodne los.

Proporcionální volební formule se používají při volbách do Evropského parlamentu, do Poslanecké sněmovny, do zastupitelstev krajů a do zastupitelstev obcí a dělí se, resp. jsou založeny buď na volebních kvótách nebo na volebních dělitelích.

Volební kvóta zjišťuje minimální počet hlasů, které jsou potřeba k zisku jednoho mandátu, zjišťuje tedy přirozený práh vstupu do zastupitelského orgánu v dané obci (volebním obvodu). Problémem ovšem je, že se zpravidla nepodaří na základě prvního výpočtu rozdělit všechny mandáty a musí se (mnohdy složitě) určovat, jak se rozdělí zbývající mandáty. Do této skupiny patří např. Hareova kvóta, Hare-Niemayerova kvóta, Droopova kvóta, Hagenbach-Bischoffova volební kvóta nebo volební kvóta Imperiali (Balík, 2008). V České republice se v současné době volební systém založený na volebních kvótách nepoužívá. V minulosti, resp. po roce 1990 byla využívána Hagenbach-Bischoffova volební kvóta pro volby do Poslanecké sněmovny.

Podle volebních formulí založených na volebních dělitelích se celkové počty platných hlasů jednotlivých volebních stran postupně dělí určenou řadou dělitelů, přičemž mandát je přidělen vždy volební straně vykazující nejvyšší aktuální průměr na mandát. V případě rovnosti podílu je rozhodující celkový počet hlasů, který získala kandidátní listina, je-li tento stejný, rozhodne los. Tento systém přidělí všechny mandáty hned v prvním kole. Příkladem jsou d'Hondtův volební dělitel (číselná řada 1; 2; 3; 4), upravený d'Hondtův volební dělitel (číselná řada 1,41; 2; 3; 4), Sainte-Laguë volební dělitel (číselná řada 1; 3; 5; 7), modifikovaný Sainte-Laguë volební dělitel (číselná řada 1,4; 3; 5; 7), Imperiali volební dělitel (číselná řada 2; 3; 4; 5) apod. V České republice se v současné době převážně používá d'Hondtův volební dělitel ve volbách do Poslanecké sněmovny, do Evropského parlamentu a do zastupitelstev obcí. Jedinou výjimkou jsou volby do krajských zastupitelstev, kde se používá upravený d'Hondtův volební dělitel.

Zvolená řada dělitelů a výše prvního dělitele mají vliv na proporcionalitu voleb. Jestliže jsou mezi děliteli malé intervaly (např. d'Hondt nebo Imperiali), posiluje se nadreprezentace silných stran. Větší intervaly mezi děliteli (Sainte-Laguë) naopak posilují proporcionalitu a tím zvyšují i šance menších stran. Zároveň platí, že čím výše je stanoven první dělitel, tím více jsou nadreprezentovány silnější strany (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010).

3.4. Volební systémy v komunálních volbách

3.4.1. Volební obvod

V komunálních volbách tvoří obec jeden volební obvod. Zastupitelstvo obce má ovšem tu pravomoc, že může vytvořit více volebních obvodů. Musí být ovšem splněny zákonem předepsané podmínky, že v obcích do 10 000 obyvatel se v každém volebním obvodu musí volit nejméně pět zastupitelů; v obcích do 50 000 obyvatel nejméně sedm zastupitelů a v obcích nad 50 000 obyvatel nejméně devět členů zastupitelstva obce. V Praze a v územně členěných statutárních městech může být městská část nebo obvod součástí pouze jednoho volebního obvodu. Zákon přitom nestanoví žádná další pravidla, podle kterých mohou být samosprávné části města do volebních obvodů seskupovány, tzn. není stanoveno, že by spolu části zařazené do téhož volebního obvodu musely například sousedit nebo si být jinak blízké.

Pro komunální volby také není stanoveno, že by volební obvody musely být stejné nebo podobné velikosti, tzn. že počet přidělovaných mandátů nemusí být za jednotlivé volební obvody úměrný počtu obyvatel, resp. voličů. V praxi to může vést k situaci, že i nejmenší obce či městské části, o velikosti do 3000 obyvatel, které mohou mít až 15 zastupitelů, mohou tedy mít až tři volební obvody; obce a městské části od 3001 do 10 000 obyvatel až 25 zastupitelů a tedy pět volebních obvodů; obce od 10 001 do 50 000 obyvatel až 35 zastupitelů a tedy pět volebních obvodů; obce od 50 001 do 150 000 obyvatel až 45 zastupitelů a tedy pět volebních obvodů a obce nad 150 000 obyvatel až 55 zastupitelů a šest volebních obvodů.

Poměrně široké možnosti manipulace s volebními obvody názorně ve své práci popisuje Matěj Trávníček, který uvádí, že volby se dle výkladu užitému Ústavním soudem velice snadno mohou stát předmětem volebního inženýrství (Trávníček, 2014). Zároveň

navrhuje zavedení vyššího množství různých volebních systémů pro obce různé velikosti a nahrazení nesrozumitelného a mnohdy paradoxně působícího preferenčního mechanismu hlasování standardními metodami personalizace volby, např. preferenčními hlasy v rámci polouzavřené kandidátní listiny.

3.4.2. Volební subjekty

Volebními subjekty, jež mohou podávat kandidátní listiny, mohou být registrované politické strany a politická hnutí nebo jejich koalice, nezávislí kandidáti, sdružení nezávislých kandidátů a nebo sdružení politických stran či politických hnutí a nezávislých kandidátů (*dále jen „volební strana“*).

Politická strana a politické hnutí může být součástí pouze jedné volební strany pro volby do téhož zastupitelstva obce. Podává-li politická strana a politické hnutí kandidátní listinu samostatně, nemůže již být pro volby do téhož zastupitelstva obce součástí jiné volební strany. Jednotliví kandidáti mohou kandidovat pouze na jedné kandidátní listině jedné volební strany do téhož zastupitelstva a pokud jsou v obci vytvořeny volební obvody, pak pouze v jednom volebním obvodu.

Registrované politické strany a politická hnutí nemají pro vstup do voleb žádné další zákonem stanovené povinnosti, nezávislí kandidáti a sdružení nezávislých kandidátů musí ke kandidátní listině připojit petici podepsanou voliči podporujícími jejich kandidaturu. Celkové množství podpisů pod peticemi stanovuje vždy platné znění zákona o volbách do zastupitelstev v obcích. Potřebný počet podpisů zveřejňuje příslušný registrační úřad na úřední desce nejpozději 85 dnů přede dnem voleb.

Volební strany mohou na kandidátní listině uvést nejvýše tolik kandidátů, kolik činí počet členů volených do zastupitelstva příslušné obce; pokud jsou v obci vytvořeny volební obvody, tak volební strana může na kandidátní listině uvést tolik kandidátů, kolik se v příslušném obvodu volí členů zastupitelstva. Výjimku tvoří malé obce, kde je do obecního zastupitelstva voleno sedm či méně členů. Zde může být počet členů na kandidátní listině jedné volební strany zvýšen až o 1/3 oproti počtu členů volených do příslušného zastupitelstva obce.

Kandidáti jednotlivých volebních stran, jejichž pořadí určuje nominující subjekt, jsou uvedeni v samostatných sloupcích označených názvem a vylosovaným číslem volební

strany. Sloupky jsou seřazeny podle vylosovaného čísla volební strany vedle sebe na společném hlasovacím lístku.

3.4.3. Způsob volby

V českém komunálním volebním systému se užívají tzv. volné (otevřené) kandidátní listiny, na kterých je pořadí kandidátů sice také jednoznačně určeno nominujícím subjektem, volič má ale možnost tzv. panašování, což znamená, že může vybírat svoje kandidáty napříč kandidátními listinami.

Limitován je pouze počtem hlasů, které má k dispozici, a který odpovídá velikosti daného volebního obvodu, tj. počtu přidělovaných mandátů.

Volič svoje hlasy může, ale také nemusí využít všechny (podmínkou je, že musí odevzdat alespoň jeden platný hlas). V případě, že volič překročí maximální počet hlasů nebo označí na jednom hlasovacím lístku dvě volební strany, jedná se neplatný hlas. Údaj o počtu volených členů zastupitelstva musí být uveden v záhlaví každého hlasovacího lístku.

Volič může použít tři způsoby, jak se svými hlasy naložit:

- Na hlasovacím lístku může křížkem u názvu volební strany označit jednu volební stranu a v takovém případě dá volební straně, resp. každému kandidátovi této strany jeden hlas. Tento způsob hlasování je stejný, resp. vede ke stejnému výsledku, jako kdyby volič označil křížkem všechny jednotlivé kandidáty jedné volební strany. I z tohoto důvodu je pro volební strany krajně důležité zcela zaplnit jmény kandidátů svoje kandidátní listiny, samozřejmě do maximální možného počtu obsazovaných mandátů.
- Volič také může označit jednotlivé kandidáty křížkem před jejich jménem napříč hlasovacím lístkem. Takto získá každý označený kandidát po jednom hlasu.
- Volič ale také může zvolit kombinaci obou předchozích způsobů, tzn. že může křížkem označit jednu volební stranu a zároveň může označit v rámečku před jménem jednotlivé kandidáty. Hlasy jsou pak započítávány takto. Nejprve jsou hlasy přiděleny jednotlivě označeným kandidátům a následně jsou hlasy přiděleny tolika kandidátům z označené

volební strany, kolik jich zbývá do počtu volených členů zastupitelstva po odečtení kandidátů jednotlivě označených.

3.4.4. Volební klauzule

Jak již bylo řečeno výše, byla volební klauzule zavedena v roce 2001 a její výše činí 5 % z celkového počtu hlasů děleno počtem členů zastupitelstva a násobeno počtem kandidátů jednotlivé volební strany (max. však počtem volených členů zastupitelstva).

V komunálních volbách, v zájmu zachování plurality, tzn. v případě, že by uměle stanovený práh 5 % nepřekonal alespoň dva kandidující subjekty, se uzavírací klauzule postupně snižuje vždy o 1 % až do splnění uvedené podmínky. Pokud by ale takto nebyla obsazena alespoň nadpoloviční většina mandátů, popřípadě celkový počet přidělených mandátů v rámci celé obce by nebyl větší než pět, tak se snižuje dále procentní hranice postupně vždy o jedno další procento až do splnění i této druhé podmínky. Ke klauzuli se nepřihlíží jedině tehdy, byla-li pro komunální volby v dané obci podána pouze jedna kandidátní listina.

Volební klauzulí, jako významným faktorem ovlivňujícím celkový volební výsledek a především složení zastupitelských orgánů, se v případové studii města Brno zabýval Per Vilímek (Balík et.al, 2003). Dle jeho závěru, konečnou podobu volebních výsledků v roce 2002 ovlivnil v první řadě nový volební systém, když z jednotlivých prvků nového volebního systému zde rozhodující roli hrála nově zavedená uzavírací klauzule ve výši 5 %. Při srovnání výsledků komunálních voleb v roce 1998, ve kterých by 5 % klauzuli dokázalo překročit pouze 5 politických stran, tak kromě těchto, zasedlo v zastupitelstvu dalších 9 zástupců jiných politických subjektů, z nichž ani jeden se v komunálních volbách v roce 1998 k 5 % hranici ani nepřiblížil (celkem v zastupitelstvu zasedli zástupci ze 14 kandidátních listin). V komunálních volbách v roce 2002 5 % volební klauzuli dokázalo překonat pouze 5 politických subjektů a došlo tedy k podstatné redukci subjektů, které v zastupitelstvu získaly alespoň jeden mandát. Autor také konstatuje, že zvláště menší strany si měly vzít ponaučení z výsledků parlamentních voleb, kde se obdobná klauzule

výrazně podílela na redukci počtu subjektů zastoupených v Poslanecké sněmovně a měly vytvořit společné kandidátky. K tomuto ovšem v Brně nedošlo a např. v případě trojice uskupení nezávislých kandidátů nezískalo mandát ani jedno uskupení, když dohromady by zřejmě obdrželo přes 8 % všech hlasů.

3.4.5. Volební formule

Volební formule založená na systému volebních dělitelů se používá pro přepočet hlasů v komunálních volbách v ČR. V současné době se používá d'Hondtova volební formule (číselná řada 1; 2; 3; 4 ...n, kdy „n“ označuje celkový počet rozdělovaných mandátů).

Jakmile je rozhodnuto o počtu mandátů pro jednotlivé volební strany, je potřeba přidělit mandáty konkrétním kandidátům dané volební strany. Celkový počet platných hlasů odevzdaných pro volební stranu se vydělí celkovým počtem kandidátů této volební strany a v případě, že některý z kandidátů získal nejméně o 10 % hlasů více, než je stanovený průměr pro volební stranu, postupuje na kandidátní listině na první místo. Je-li takových kandidátů více, je jejich pořadí určeno podle počtu hlasů, které byly pro ně odevzdány. V případě rovnosti hlasů je rozhodující původní pořadí kandidátů na kandidátní listině. Pokud žádný z kandidátů nezíská o 10 % hlasů více, než je stanovený průměr pro volební stranu, tak jsou mandáty přiděleny kandidátům dle pořadí na kandidátní listině.

V souvislosti s volební formulí je nutné uvést, že panašování bylo do českého komunálního volebního systému zavedeno proto, aby posílilo vazbu mezi voličem a zastupitelem. Mělo dojít k oslabení role volebních stran při určování pořadí vlastních kandidátů v procesu přidělování mandátů (Klíma, 1998) a v některých případech i k oslabení soupeření kandidátů uvnitř jedné kandidátní listiny. Zavedení umělého prahu uvnitř kandidátní listiny vazbu mezi voličem a zastupitelem značně oslabilo. Komunální volební systém po novelizaci z roku 1994 přinesl značně ambivalentní účinek, který umožní voliči ovlivnit výběr kandidátů na kandidátní listině, nicméně jeho volba je následně oslabena ve prospěch kandidátů, kteří jsou preferováni volební stranou (Čmejrek, Bubeníček, Luhanová, 2004). Volební systém tak umožňuje získání mandátů i kandidátovi, který získal nejméně, popř. nezískal žádný hlas. Tuto situaci na demonstrativním příkladu

ukázal Tomáš Lebeda (Lebeda, 2009). Nicméně příklad byl autorem záměrně namodelován tak, aby ukázal, jakých absurdit je český komunální volební systém teoreticky schopen dosáhnout. Praxe naštěstí takto závažná není, ale přesto jsme se mohli v minulosti setkat s řadou případů, kdy se kandidáti cítili poškozeni, jelikož se do zastupitelstva nedostali, přestože získali výrazně více hlasů, někdy i v násobcích, než spolukandidáti ze stejné listiny, kteří uspěli (Lebeda, 2009). Z příkladu vyplývá, že pořadí kandidátů na kandidátních listinách je velmi významné a mnohdy rozhodující.

Jakub Šedo říká, že přestože český komunální volební systém užívá volné kandidátní listiny, v rámci kterých by mělo být umožněno novým tvářím politických subjektů se prosadit, volební systém se tímto způsobem nechová a zmíněná volnost je spíše iluzorní. Kandidáti, kteří jsou na vyšších příčkách kandidátní listiny, jsou ve značné výhodě, a to ze dvou důvodů. Jako první je do výhody staví způsob, jakým jsou počítány hlasy pro stranu jako celek. Pokud volič udělí hlas několika vybraným kandidátům a poté zbylé hlasy dá této straně, tyto hlasy jsou v rámci strany distribuovány výhradně dle pořadí. Druhou výhodou je pak zákonem stanovená podmínka, kdy kandidát pro posun v rámci kandidátní listiny musí získat o 10 % více hlasů, než je průměr preferenčních hlasů jako všech jeho kolegů na kandidátní listině. Ve své analýze, která byla zaměřena na členy zastupitelstva, kteří se ucházeli o znovuzvolení v komunálních volbách, ale naznačil, že bez ohledu na to, zda se jedná o větší či střední město, většina obhajujících zastupitelů kandiduje na volitelných místech a jsou potvrzeni i tím, že kdyby nemělo pořadí na kandidátní listině vliv na přidělování mandátů, byli by také zvoleni (Šedo, 2009).

Otázkou, zda voliči prostřednictvím preferenčních hlasů zvolí kandidáty na zastupitelský post z nevolitelného místa, tzn. z místa na kandidátní listině, které nevede k zisku zastupitelského mandátu v případě, že jsou mandáty rozdělovány výhradně dle pořadí kandidátů na listině, se zabýval také Stanislav Balík, který pomocí metody, kterou nazval metodou nevolitelných míst, došel k závěru, že preferenční hlasy mají významný vliv pro zvolení preferenčních zastupitelů ve dvou třetinách zkoumaných obcí (Balík, 2009).

Stanislav Balík také prokázal těsný vztah volebního chování mezi volbami místního zastupitelstva a Poslanecké sněmovny, když došel k závěru, že užití preferenčních hlasů

není v komunálních volbách základní determinantou personálního obsazení zastupitelstva (Balík, 2008).

3.5. Volby do zastupitelstev v obcích

Po celé období od roku 1990 lze volby do zastupitelstev v obcích (*dále jen „komunální volby“*) charakterizovat následovně: konají se tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva a podle zásad poměrného zastoupení na čtyřleté funkční období (Balík, 2009).

3.5.1. Vývoj volební legislativy od roku 1990

Od roku 1990 do současné doby platily na území České republiky čtyři zákony upravující průběh komunálních voleb.

Prvním z nich byl zákon č. 368/1990 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích, podle kterého se konaly řádné volby v roce 1990. Tento zákon byl účinný v době od 5.9.1990 do 30.6.1992.

Druhým byl zákon č. 298/1992 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu, podle kterého neproběhly žádné řádné komunální volby. Zákon byl účinný v době od 1.7.1992 do 31.1.2004.

Třetím zákonem byl zákon č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, podle kterého proběhly řádné volby v roce 1994 a 1998. Tato úprava platí dodnes a je účinná od 20.7.1994.

Čtvrtým zákonem je zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů. Podle tohoto zákona se konají volby od roku 2002 do současné doby. Tato novela komunálního volebního zákona nabyla účinnosti dnem 31.12.2001, když zrušila některé části a přílohu k zákonu č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích.

3.5.1.1. Zákon č. 368/1990 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích

Podle tohoto zákona se počet členů obecního zastupitelstva pohyboval v závislosti na velikosti obce od 7 do 50 členů (mimo hlavního města Prahy). Kandidátní listiny mohly předložit jednotlivé registrované politické strany, politická hnutí a jejich koalice. Kandidovat mohli také nezávislí kandidáti, popř. jejich sdružení. S jejich kandidaturou musel souhlasit stanovený počet občanů v obci formou petice. V obcích a částech města do 1 000 obyvatel bylo třeba připojit 20 podpisů, do 3 000 obyvatel 30 podpisů, do 20 000 obyvatel 100 podpisů, do 50 000 obyvatel 200 podpisů a nad 50 000 obyvatel 400 podpisů, když podpisy samotných kandidátů se nezapočítávaly. Pro každé volené zastupitelstvo byl samostatný hlasovací lístek, na kterém byly uvedeny všechny kandidující subjekty, voličem byl každý občan ČR starší 18 let, pokud neměl zákonem stanovenou překážku volebního práva a volit mohl výhradně v obci, ve které měl trvalé bydliště. Každý volič mohl volit nejvýše tolik kandidátů, kolik členů zastupitelstva mělo být zvoleno. Volič mohl tzv. panašovat.

Pro přidělování mandátů jednotlivým stranám se používal volební dělitel Saint-Laguë. Podíly takto vypočítané se seřadily podle jejich velikosti až do počtu mandátů, které měly být při volbách přiděleny. Za každý podíl obsažený v této početní řadě získala kandidátní listina jeden mandát. V případě rovnosti podílu rozhodoval celkový počet hlasů, který získala kandidátní listina, jinak rozhodoval los. Mandáty získali kandidáti podle pořadí určeného počty získaných hlasů. Pouze v případě rovnosti hlasů rozhodovalo pořadí kandidáta na kandidátní listině.

Neexistovala uzavírací klauzule a systém umožňoval daleko silnější personalizaci volby, neboť pořadí kandidátů na kandidátní listině nehrálo téměř žádnou roli. Jednotlivé politické subjekty měly tedy značně omezený vliv na výsledné složení zastupitelstva obce.

3.5.1.2. Zákon č. 298/1992 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu

Tímto zákonem došlo ke zrušení zákona č. 368/1990 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a uskutečnily se podle něj v průběhu dvou let dodatečné, opakované popř. nové volby do zastupitelstev několika obcí.

3.5.1.3. Zákon č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů

Tímto zákonem byl změněn a doplněn zákon č. 298/1992 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu a zákon č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení). Horní i dolní hranice počtu členů obecního zastupitelstva byla tímto zákonem nově legislativně ukotvena v zákoně o obcích a v závislosti na velikosti obce se pohybovala od 5 do 55 členů (mimo hlavního města Prahy). Kandidátní listiny mohly opět předložit jednotlivé registrované politické strany a politická hnutí a jejich koalice. Také nezávislí kandidáti, popř. jejich sdružení, resp. sdružení nezávislých kandidátů a politických stran, mohli ve volbách kandidovat. S jejich kandidaturou opět musel souhlasit stanovený počet občanů v obci formou petice. Jak ukazuje tabulka č. 2, došlo ke změně kvót a s jejich kandidaturou musel nově souhlasit stanovený procentuální počet občanů.

Tabulka 2: Potřebné počty podpisů pro zaregistrování kandidátní listiny

velikost obce	potřebné počty podpisů podle počtu obyvatel	
	nezávislí kandidáti	sdružení nezávislých kandidátů
do 500 obyvatel	5%	7%
501-3 000 obyvatel	4 %, nejméně 25	7%
3 001-10 000 obyvatel	3 %, nejméně 120	7%
10 001-50 000 obyvatel	2 %, nejméně 600	7%
50 001-150 000 obyvatel	1 %, nejméně 1 000	7%
nad 150 000 obyvatel	0,5 %, nejméně 1 500	7%

Zdroj: zákon č. 152/1994 Sb.

Toto opatření tak nezávislé kandidáty nutilo k tomu, aby se ucházeli o místa na kandidátkách politických stran coby bezpartijní, nebo vytvořili sdružení s některou politickou stranou nebo hnutím. Další variantou pro ně bylo vytvoření účelového politického hnutí, pro jehož registraci stačila petice s jedním tisícem podpisů. Podle některých názorů to znamenalo, že zákonodárce tak legálně znemožnil kandidaturu nezávislých hlavně ve velkých městech, kde petice musely obsahovat u sdružení nezávislých kandidátů desetitisíce podpisů (Koudelka, 2007).

Neexistovala uzavírací klauzule a pro přidělování mandátů jednotlivým stranám se používal volební dělitel Saint-Laguë.

Nově ale došlo ke změně v přidělování mandátů v rámci jednotlivých kandidátek. Mandáty byly přidělovány kandidátům v takovém pořadí, v jakém byli uvedeni na hlasovacím lístku, přednostně však těm, kteří počtem svých hlasů přesáhli o nejméně 10 % průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci volební strany. Takový kandidát se posunul na první místo kandidátní listiny. Pokud bylo takových kandidátů více, jejich pořadí bylo určeno podle počtu získaných hlasů, v případě rovnosti rozhodovalo původní pořadí.

Tato úprava platí dodnes a posílila vliv politické strany sestavující pořadí na kandidátních listinách.

3.5.1.4. Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů

Poslední novela komunálního volebního systému byla Parlamentem ČR přijata v roce 2001 a v účinnost vstoupila dne 31.12.2001. Důvodem novelizace stávajícího komunálního volebního systému byly diskuze, vyvolané především značnou roztržičností zastupitelstev v obcích, neboť předchozí právní úpravy vyvážely nadreprezentaci malých politických stran, když zvýhodňovaly výsledky méně úspěšných subjektů (při rozdělování mandátů méně úspěšné strany získávaly větší počet mandátů, přestože zde byl značný nepoměr v procentech získaných hlasů).

V současné době mohou kandidátní listiny předkládat politické strany a hnutí, jejich koalice, nezávislí kandidáti, sdružení nezávislých kandidátů, sdružení politických stran a nezávislých kandidátů. Každá politická strana může být členem pouze jedné volební strany pro jednu obec a každý kandidát může být uveden pouze na jedné kandidátní listině. Registrované politické strany a hnutí nepotřebují žádné podpisy na podporu kandidátky, nezávislí kandidáti a jejich sdružení potřebují k registraci své kandidátní listiny zákonem stanovené počty podpisů (viz. tabulka 2, str. 35 této práce).

Způsob výběru kandidátů zůstal nezměněn, volič může panašovat, má tolik preferenčních hlasů, kolik se v dané obci volí členů zastupitelstva a nemůže své hlasy kumulovat.

Nově byla zavedena 5 % uzavírací klauzule a došlo ke změně volební formule. Namísto volební formule Saint-Laguë zavedl zákon neupravenou d'Hondtovu metodu. Možnost změny pořadí kandidátů na kandidátní listině zůstala nezměněna.

3.6. Volební systém komunálních voleb a volební chování voličů ve vědeckém zkoumání

Stanislav Balík, který je jedním z předních autorů zabývajících se komunální politikou, uvádí, že je v současnosti znatelná změna, kdy se český politologický výzkumný zájem začíná více věnovat stranickým i volebním systémům (Balík, 2008).

Záludností českého komunálního systému se zabývá politolog Tomáš Lebeda, který uvádí, že volební systém užívaný pro české komunální volby je nejkomplikovanější, nejméně srozumitelný a také nejvíce zavádějící ve srovnání s ostatními pravidly, podle nichž se v České republice volí do jiných orgánů (Lebeda, 2009). Dle jeho názoru, systém budí dojem otevřenosti ke zvolení jednotlivců, ve skutečnosti v něm často hraje prim pořadí kandidátů, které navrhuje politické strany. Do zastupitelstev tak nezdědka bývají zvoleni kandidáti, kteří získali méně hlasů, než jejich kolegové na spodních nevolitelných místech téže listiny. To je velmi zarážející u systému, který se tváří, jako by v něm bylo možné volit jednotlivé osobnosti přímo a nikoliv skrze pořadí na stranické listině. Nejproblematičtější je však na celém systému, že tato kontroverzní vlastnost není voličům dostatečně dobře známa. Ti pak mohou hlasovat v dobré víře pro kandidáty, kteří sice nebudou zvoleni, ale jejich hlasy přispějí k zisku mandátů jejich stranických kolegů na předních místech kandidátní listiny. Fakt, že volič netuší, že hlasem pro pana Omáčku může místo něj ve skutečnosti zvolit pana Sováka, je prostě nepřijatelný. Systém se tváří jinak, než jak ve skutečnosti funguje. Vyvolává mylná očekávání a vede voliče k určité volební strategii, která však není při alokaci mandátů respektována.

Výzkumem stability volebního chování voličů v místních volbách a to prostřednictvím dotazování voličů na podobu volebního rozhodnutí v daných a předcházejících volbách se v případové studii města Žatec zabýval Radek Kopřiva (Kopřiva, 2010). Autor došel k závěru, že volební podpora parlamentních stran je ve volbách do městského zastupitelstva stabilní a že volební chování se nelišilo nejen

v případě voleb do Poslanecké sněmovny a městského zastupitelstva ve stejném roce, ale také v případě dvou po sobě jdoucích volbách do městského zastupitelstva.

Prostorovým kontextem volebního chování, resp. tím, jak působí lokální a regionální prostředí na rozhodování voličů se zabýval Josef Bernard a Tomáš Kostecký (Bernard, Kostecký, 2014). Autoři uvádí, že prostorový kontext, tedy kontext, v němž lidé jednají a činí rozhodnutí, představuje systém vzájemně provázaných lokálních, regionálních a globálních faktorů, které ovlivňují jak volební rozhodování jednotlivých voličů, tak chování politických stran a dalších aktérů na politické scéně. Dle jejich názoru, jedna z významných příčin způsobující odlišnosti v lidském chování, včetně chování politického, spočívá ve skutečnosti, že fyzickogeografické podmínky prostředí, v němž lidé žijí, jsou v prostoru značně proměnlivé a v reakci na tyto odlišnosti se mohou lišit i potřeby, zájmy či postoje lidí, a následně i jejich politické chování. Jako příklad uvádí chování lidí žijících v horských oblastech s chladnějším podnebím, jejichž podíl na nákladech za vytápění bude podstatně vyšší, než podíl na nákladech za vytápění lidí, žijících v teplejším klimatu a s tím související názory např. na podporu státu obnovitelných zdrojů energie apod. Za další, neméně důležitý faktor, považují vlivy působení sociálněgeografického prostředí, tedy vlivy související s prostorovou organizací samotné lidské společnosti, např. koncentrace bohatství, moci a ekonomického významu do prostorově relativně omezených center, ekonomické příležitosti v jednotlivých regionech, sociální skladby regionů a zejména aktivity politických stran. Ačkoliv mezi vědci v žádném případě nepanuje shoda v tom, jak velký vliv má prostorový kontext na volební chování lidí, prakticky se již mezi nimi nevyskytují žádní, kteří by prostorový kontext volebního chování doporučovali po vzoru badatelů z 60. let úplně ignorovat (McAllister, Studlar, 1992).

Otázkou individuálních charakteristik kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vlivem na volební výsledky se v minulosti zabýval také Josef Bernard (Bernard, 2012). Výsledkem jeho zkoumání byla skutečnost, že zásadní vliv na šance jednotlivých kandidátů na získání mandátu má nejen pořadí kandidátů na kandidátních listinách, které je způsobeno platným volebním systémem, ale osud jednotlivých kandidátů dále ovlivňují i různé individuální charakteristiky jednotlivých kandidátů, např. typ politického subjektu, za který kandidát kandiduje a pohlaví kandidátů. Silně pozitivní vliv na šance na zvolení má inkumbence (obhajování zastupitelské funkce), a dále vlastnosti, které v očích voličů mohou zvyšovat schopnost kandidáta vykonávat kvalitně funkci zastupitele: vysokoškolský

titul a střední věk. Nicméně nebyla prozkoumána celá další řada individuálních charakteristik kandidátů, které by mohly jejich šance na zvolení výrazně ovlivňovat, např. reputace kandidátů či vnitrostranická pozice.

Vlivem velikosti obce a způsobem hlasování voličů, resp. existencí dělící linie mezi „bojem osobností“ v malých obcích a „bojem stran“ v obcích velkých se v případové studii obce Nový Jičín zabýval i Ondřej Ročík (Balík et.al, 2003), který zařadil obec Nový Jičín do kategorie obcí, v nichž by měl „zuřit boj stran“ (obec s přibližně 30 000 obyvateli). Výsledkem případové studie bylo zjištění, že v novojičínském zastupitelstvu je jasná převaha etablovaných parlamentních stran, když ale zároveň postupně v průběhu let ubývají jiné subjekty schopné se na místní úrovni prosadit. Dalším zjištěním byla skutečnost, že zde dochází k neustálému snižování počtu politických straníků a k většímu prosazování se bezpartijních kandidátů na kandidátních listinách politických stran. Autor studie ovšem v závěru konstatuje, že metoda případové studie nedovoluje zobecnění získaných poznatků na širší oblast a je proto nemožné říci, nakolik jsou jevy popsané ve studii typické pro danou kategorii měst.

Užitím techniky hlasování, resp. způsobem využití preferenčních hlasů ve volbách do zastupitelstev obcí v závislosti velikosti obce se zabývá Radek Kopřiva (Kopřiva, 2012). Ve své práci uvádí, že lze předpokládat, že voliči využívající preferenčních hlasů (křížkování kandidátů) tak činí právě proto, aby zajistili vlastní politickou reprezentaci kandidáty, které chápou jako vhodné zastupitele svých politických zájmů. Na základě jednoduchého (jakkoliv nepodloženého) úsudku se lze domnívat, že v malých obcích voliči křížkují kandidáty stran ve větší míře a že občané vnímají místní politiku především v její personální rovině, neboť politické prostředí malých obcí bývá více spojováno s úzkým sociálním prostorem a z něj pramenícím tzv. sousedským efektem. Naproti tomu ve velkých městech není osobní známost s politicky angažovanými spoluobčany tak běžná, což pramení z relativně malého podílu obyvatel aktivně se účastnících místního politického procesu. Je tedy možné uvažovat o tom, že ve volbách zastupitelstev velkých měst rozhoduje o složení místního politického sboru spíše identifikace voličů se stranou (popř. lídrem strany) nebo faktory sociálně-strukturálního charakteru. Důsledkem by v takovém případě byly menší sklon voličů k podpoře jednotlivých kandidátů volebních stran a větší k podpoře celých kandidátních listin. Na základě dat získaných dotazováním a rozhovory s voliči (jejichž výsledky je však nutné brát jen orientačně), kteří se účastnili komunálních

voleb, bylo konstatováno, že nejčastěji užívanou technikou volby je podpora celé listiny strany, a to bez ohledu na velikost obce.

V neposlední řadě je důležité zmínit internetový časopis *Acta politologica*, který pravidelně zveřejňuje práce vědeckých pracovníků na poli komunální politiky.

4. Praktická část

Jak již bylo řečeno v úvodu, komunální politika představuje politické prostředí, které je občanovi nejbližší, a které má v řadě ohledů přímý dopad na jeho každodenní život a starosti. Pravidla pro volbu představitelů komunální politiky by tedy měla být snadno pochopitelná a měla by občanům poskytovat co nejvíce možností, jak zrealizovat své představy o složení obecního zastupitelstva.

Jak ale uvádí Tomáš Lebeda, tato pravidla bohužel „klamou tělem“. Tváří, že občanům umožňují preferovat osobnosti na úkor politických stran, přičemž ale hlasy od jednotlivých voličů primárně směřují na podporu kandidujícího subjektu. Pravidla umožňují označit na volebním lístku tolik kandidátů, kolik se volí zastupitelů, a to bez ohledu na jejich stranickou příslušnost, volič proto může snadno nabýt mylného dojmu, že své hlasy dává pouze a jenom jím vybraným osobnostem. Tedy, že na místo stran, volí jednotlivé kandidáty (Lebeda, 2009).

Předložená práce se snaží na základě výsledků dotazníkového šetření a na základě dat získaných podrobným prozkoumáním jednotlivých volebních lístků odevzdaných voliči ve volebním okrsku č. 1 ve městě Blovice při komunálních volbách v roce 2014 potvrdit, popř. vyvrátit výrok, že voliči se převážně v komunálním volebním systému neorientují a zároveň se pokusí potvrdit předpoklad, že velikost obce souvisí s charakterem volebního rozhodování elektorátu v komunálních volbách. Odborníky i veřejností je obecně přijímán fakt, že čím větší je obec, tím spíše voliči upřednostňují volbu jednoho konkrétního kandidujícího subjektu a naopak, čím je obec menší tím více voliči upřednostňují volbu jednotlivých kandidátů a volí spíše podle osobních známostí.

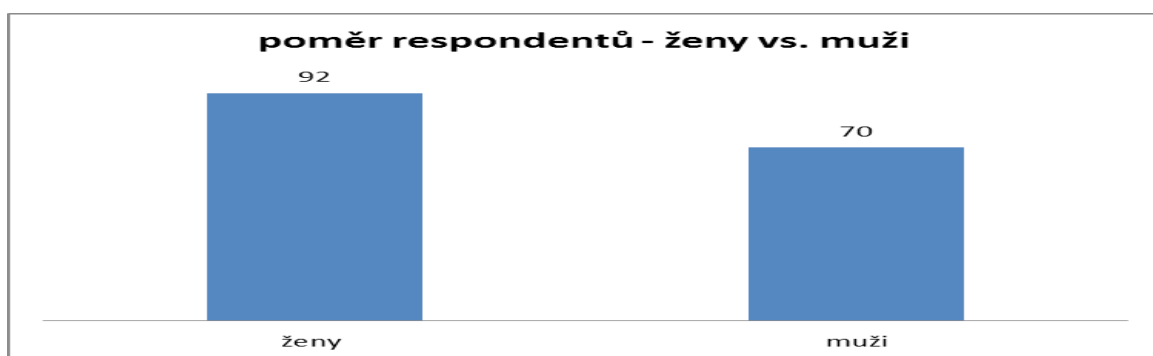
4.1. Základní informace o struktuře respondentů dotazníkového šetření

Dotazník vyplnilo celkem 188 respondentů.

Ke zpracování dat bylo ale využito pouze 180 dotazníků, neboť osm respondentů odpovědělo, že jim není v době vyplňování dotazníku více než 18 let, popř. že jim v době komunálních voleb v roce 2014 nebylo ještě 18 let. Pro další postup při vyplňování dotazníku byla nezbytnou podmínkou aktivní účast při hlasování do voleb do obecních zastupitelstev. Vzhledem k tomu, že celkem 18 respondentů uvedlo, že se voleb neúčastní, bylo do zpracování výsledků zařazeno pouze 162 dotazníků.

Jak ukazuje graf č. 1, ze 162 dvou respondentů bylo 92 žen a 70 mužů.

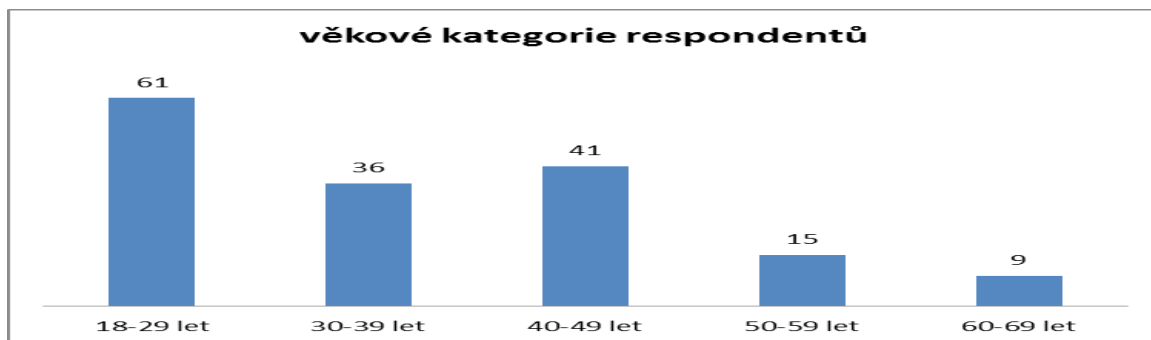
Graf 1: Poměr respondentů – ženy vs. muži

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Z grafu č. 2 vyplývá, že nejvíce respondentů (celkem 61) patří do věkové skupiny 18-29 let, 41 respondentů spadá do věkové skupiny 40-49 let, v kategorii respondentů 30-39 let je 36, 15 respondentů je z kategorie 50-59 let a nejméně respondentů patří do kategorie 60-69 let (celkem 9). Kategorie respondentů nad 70 let není zastoupena, důvodem neúspěchu je z největší pravděpodobností distribuce dotazníku pouze elektronickou cestou.

Graf 2: Věkové kategorie respondentů

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Pokud jde o nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, tak nejvíce respondentů má střední vzdělání s maturitou (celkem 56), 42 respondentů má nástavbu, vyšší odbornou školu, popř. bakalářský stupeň vzdělání a celkem 47 respondentů má vzdělání vysokoškolské (magisterské). Zastoupení respondentů s ostatními typy vzdělání je zřejmé z grafu č. 3.

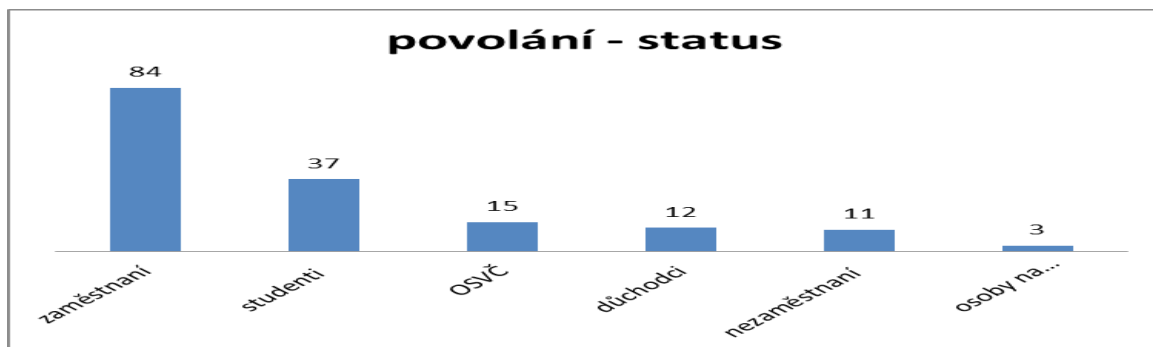
Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Jak vyplývá z grafu č. 4, tak nejvíce respondentů (celkem 84) je zaměstnaných, 37 respondentů jsou studenti, osob samostatně výdělečně činných je 15, důchodců 12, nezaměstnaných 11 a osoby na mateřské nebo rodičovské dovolené jsou celkem tři.

Graf 4: Povolání – status

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

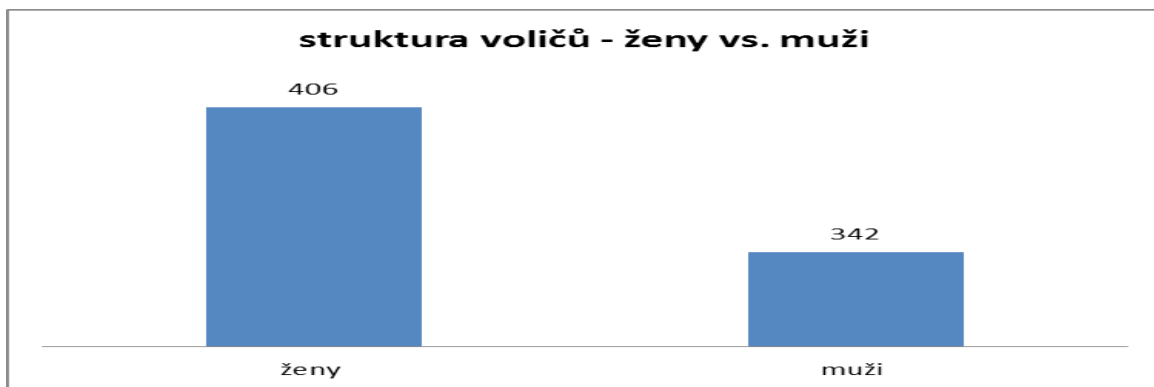
4.2. Základní informace o struktuře voličů ve městě Blovice

Město Blovice patří svojí velikostí mezi obce do 10 000 obyvatel. Do zastupitelstva města se volí 15 členů, každý volič má k dispozici 15 hlasů. V době konání komunálních voleb bylo ve volebních seznamech volebního obvodu zapsáno celkem 3 332 voličů. Volební obvod je rozdělen na osm okrsků a použité výsledky jsou z největšího volebního okrsku č. 1.

Ve volebním okrsku č. 1 bylo zapsáno celkem 1 382 voličů, což je 41,48 % celého volebního obvodu. Vydáno bylo 748 úředních obálek, odevzdaných úředních obálek bylo 747 a platných hlasů celkem 10 038. V obci kandidovalo celkem osm politických uskupení.

Graf č. 1 názorně demonstuje strukturu voličů, kteří se voleb aktivně zúčastnili. Ve volebním okrsku č. 1 přišlo volit 406 žen a 342 mužů.

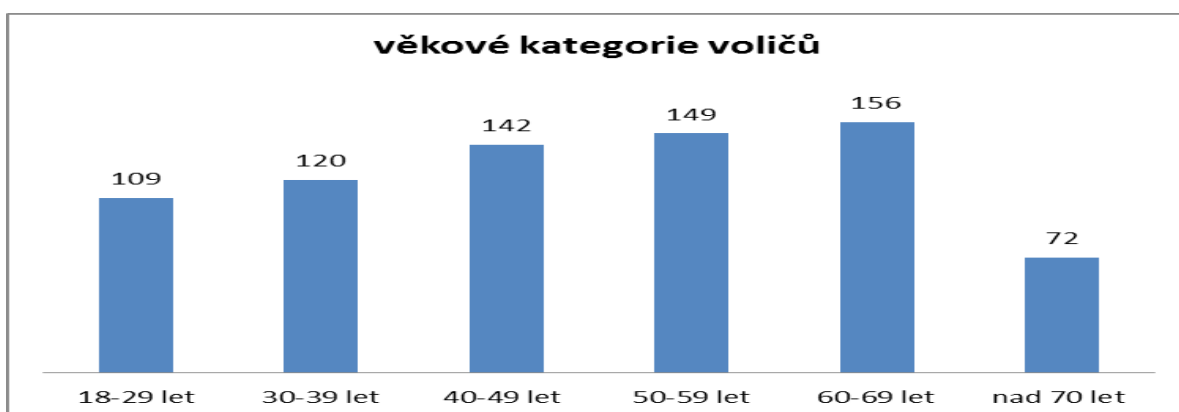
Graf 5: Struktura voličů ve městě Blovice – ženy vs. muži

Zdroj: vlastní zpracování dle analýzy dokumentů

Nejvíce voličů (celkem 156) patřilo do věkové skupiny 60-69 let, 149 voličů spadalo do věkové skupiny 50-59 let, voličů ve věkové kategorii 40-49 let bylo 142, 120 voličů bylo z kategorie 30-39 let, ve věkové kategorii 18-29 let bylo 109 voličů a nejméně voličů (celkem 72) bylo z věkové kategorie nad 70 let (viz. graf č. 6).

Graf 6: Věkové kategorie voličů ve městě Blovice

Zdroj: vlastní zpracování dle analýzy dokumentů

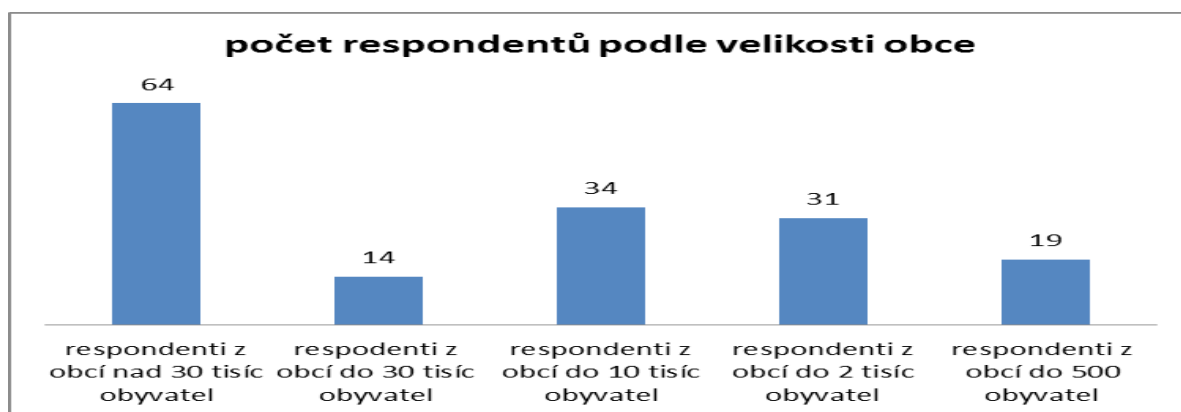
4.3. Vyhodnocení provedeného výzkumu

4.3.1. Vliv velikosti obce na rozhodování voličů v komunálních volbách

Nejprve došlo k vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření. V poslední otázce dotazníku byli respondenti dotázáni na velikost obce, ve které mají trvalé bydliště. Obce byly podle počtu obyvatel a pro potřeby této práce rozděleny do pěti kategorií.

Jak vyplývá z grafu č. 7, nejvíce respondentů bylo z obcí o velikosti nad 30 tisíc obyvatel (celkem 64), následovali respondenti z obcí o velikosti do 10 tisíc obyvatel (celkem 34), respondentů z obcí do dvou tisíc obyvatel bylo 31; z nejmenších obcí, z obcí do 500 obyvatel bylo 19 respondentů a nejméně respondentů bylo z obcí do 30 tisíc obyvatel (celkem 14).

Graf 7: Počet respondentů podle velikosti obce

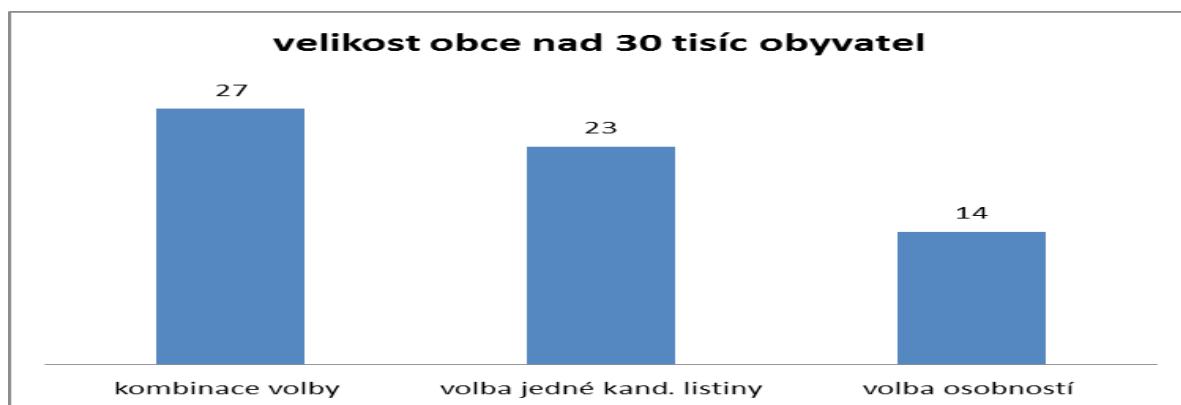
Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Pro zjištění, zda je velikost obce přímo úměrná způsobu rozhodování voličů v komunálních volbách, byli voliči v otázce č. 4 dotazováni na způsob volby. Jednalo se o uzavřenou otázku, neboť způsoby hlasování v komunálních volbách jsou striktně dané příslušnou legislativou. Voliči mohli zvolit možnost, že hlasovali pro osobnosti a svoje hlasy rozdělili mezi kandidáty napříč kandidátními listinami (*dále jen „volba osobností“*), nebo že označili jednu kandidátní listinu (*dále jen „volba jedné kandidátní listiny“*), popř. zvolili kombinaci obou předchozích způsobů a vybrali si osobnosti napříč kandidátními listinami a zbytek hlasů přidělili jedné kandidátní listině (*dále jen „kombinace volby“*). V následujících otázkách č. 5 a č. 6 byli respondenti požádáni o upřesnění důvodů své volby.

Po vyhodnocení všech odpovědí bylo zjištěno, že v případě respondentů z obcí nad 30 tisíc obyvatel, kterých bylo celkem 64, nejvíce respondentů zvolilo možnost kombinace volby. Tuto možnost zvolilo celkem 27 respondentů. Následovala volba jedné kandidátní

listiny (celkem 23 respondentů) a nejméně respondentů (celkem 14 respondentů) zvolilo možnost volby osobností (viz. graf č. 8).

Graf 8: Způsob volby voličů v obcích nad 30 tisíc obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Nejčastější odpovědí pro upřesnění důvodů volby byla v případě volby jedné kandidátní listiny odpověď, že respondent se ztotožnil z předložených volebním programem (celkem 14 respondentů); sedm respondentů uvedlo, že jim vyhovují osobnosti na kandidátní listině. V případě volby osobností celkem sedm respondentů uvedlo, že chtěli dát svoje hlasy jenom vybraným osobnostem a celkem pět respondentů zvolilo možnost, že nejlepší je volit osobnosti napříč kandidátními listinami.

Graf č. 9 názorně ukazuje, že v případě respondentů z obcí do 30 tisíc obyvatel, kterých bylo celkem 14, opět nejvíce respondentů zvolilo možnost kombinace volby (celkem šest respondentů), následováno volbou jedné kandidátní listiny (celkem pět respondentů) a jako poslední byla možnost volby osobností (celkem tři respondenti).

Graf 9: Způsob volby voličů v obcích do 30 tisíc obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

V případě volby jedné kandidátní listiny se celkem dva respondenti ztotožnili s předloženým volebním programem a dvěma respondentům vyhovovaly osobnosti na kandidátní listině. V případě volby osobností dva respondenti chtěli dát svoje hlasy jenom vybraným osobnostem.

Respondenti z obcí do 10 tisíc obyvatel (kterých bylo celkem 34) upřednostňovali možnost volby osobností (celkem 15 respondentů), volbu jedné kandidátní listiny zvolilo celkem 12 respondentů a nejméně respondentů (celkem sedm respondentů) zvolilo možnost kombinace volby (viz. graf č. 10).

Graf 10: Způsob volby voličů v obcích do 10 tisíc obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

V případě volby osobností celkem devět respondentů chtělo dát svoje hlasy jenom vybraným osobnostem, tři respondenti se neztotožnili s programem žádného kandidujícího subjektu a tři respondenti uváděli, že nejlepší je volit osobnosti napříč kandidátními listinami. V případě volby jedné kandidátní listiny nejčastěji respondenti uváděli, že se ztotožnili s předloženým volebním programem (celkem sedm respondentů) a pět respondentů uvádělo, že jim vyhovují osobnosti na kandidátní listině.

V obcích do 2 tisíc obyvatel nejvíce respondentů, z celkového počtu 31, zvolilo možnost volby osobností (celkem 15 respondentů), 10 respondentů zvolilo množnost volby jedné kandidátní listiny a nejméně respondentů (celkem šest) zvolilo možnost kombinace volby (viz. graf č. 11).

Graf 11: Způsob volby voličů v obcích do 2 tisíc obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

V případě volby osobností opět nejvíce respondentů (celkem 12) chtělo dát svoje hlasy pouze vybraným osobnostem. V případě volby kandidátní listiny ale nejvíce respondentů uvádělo (celkem sedm), že jim vyhovují osobnosti na kandidátní listině a pouze tři respondenti se ztotožnili s předloženým volebním programem.

V obcích do 500 obyvatel, nejvíce respondentů (celkem 12), z celkového počtu 19 respondentů, preferovalo možnost volby osobností, následovala možnost kombinace volby (celkem čtyři respondenti). Nejméně respondentů zvolilo možnost volby jedné kandidátní listiny (celkem tři respondenti).

Graf 12: Způsob volby voličů v obcích do 500 obyvatel

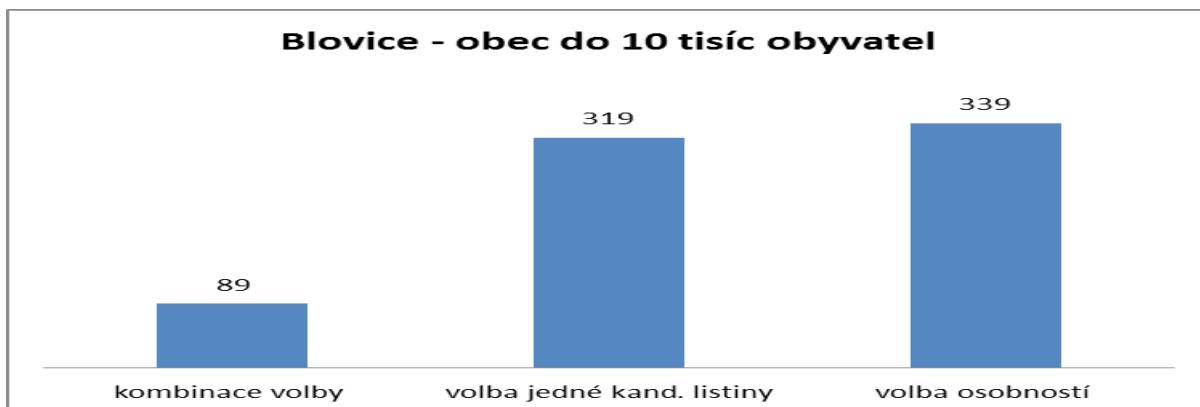
Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Celkem 10 respondentů chtělo dát svoje hlasy pouze vybraným osobnostem a dva respondenti uváděli, že nejlepší je volit osobnosti napříč kandidátními listinami. V případě volby jedné kandidátní listiny celkem dvěma respondentům vyhovovaly osobnosti na kandidátní listině a pouze jeden respondent uvedl, že se ztotožnil s předloženým volebním programem.

K částečnému ověření zjištěných výsledků byla využita data získaná při sčítání výsledků voleb do Zastupitelstva města Blovice konaných ve dnech 10. a 11. října 2014.

Po sečtení a zpracování volebních výsledků bylo zjištěno, že z celkového počtu 747 odevzdaných a platných hlasovacích lístků, 319 voličů využilo možnost volby celé kandidátní listiny, 89 voličů zvolilo kombinaci volby a celkem 339 voličů hlasovalo pro osobnosti.

Graf 13: Způsob volby voličů ve městě Blovice, obec do 10 tisíc obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování dle analýzy dokumentů

Přepočítají-li se výsledky v kombinaci s celkovým počtem platných hlasů, tak z celkového počtu platných hlasů 10 038 bylo 4 785 hlasů získáno volbou jedné celé kandidátní listiny, 1 335 hlasů kombinací volby a 3 918 volbou osobností. Zjednodušeným výpočtem také bylo zjištěno, že voliči nevyužili všechny svoje hlasy, když celkem 1 167 hlasů tzv. „propadlo“, zhruba 10,4 % hlasů.

4.3.2. Prokázání znalosti/neznalosti volebního systému voliči

Další část práce byla zaměřena na prokázání znalosti či neznalosti volebního systému jednotlivými voliči. Otázky dotazníku byly zformulovány tak, aby respondenti ve chvíli, kdy by neznali přesnou odpověď na danou otázku, vyplňování dotazníku předčasně neukončili.

Na otázku, *zda se někdy detailněji zajímali o způsob přerozdělování mandátů pro jednotlivé politické strany či hnutí*, odpovědělo 85 respondentů kladně a 77 respondentů uvádělo, že se o to nikdy detailněji nezajímalo (viz. graf č. 14).

Graf 14: Znalost volebního systému – zájem o způsob přerozdělování mandátů

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Na otázku, zda by mohli zaškrtnout jednu možnost, o které si myslíte, že po jejím doplnění do následující věty, je pravdivá? Proto, aby se kandidát posunul na první místo na kandidátní listině, musí získat o hlasů více než je průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci jeho stran. Jak ukazuje graf č. 15, pouhá 1/3 dotazovaných odpověděla správně 10 % (celkem 57 respondentů). Zbytek respondentů (celkem 105) položenou větu doplnilo chybně; když 53 respondentů si myslelo, že kandidát musí získat o jednu třetinu více hlasů a 52 respondentů odpovědělo, že kandidát musí získat o 5 % více hlasů než je průměrný počet hlasů na kandidáta v rámci jeho strany.

Graf 15: Znalost volebního systému - potřebný počet hlasů pro získání mandátu

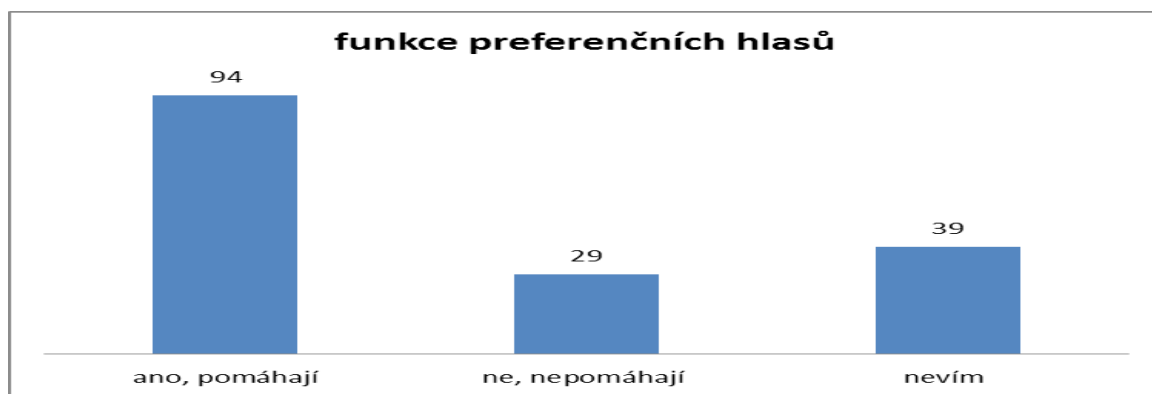

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Na otázku, zda se domnívají, že k získání mandátů pro kandidáta na předních místech kandidátní listiny pomáhají i „preferenční hlasy“ odevzdané kandidátům na

nižších pozicích, celkem 94 respondentů odpovědělo na otázku ano, tedy správně. Z grafu č. 16 dále vyplývá, že zbytek respondentů na otázku odpověděl chybně, když 39 respondentů odpovědělo, že neví a 29 respondentů odpovědělo, že ne.

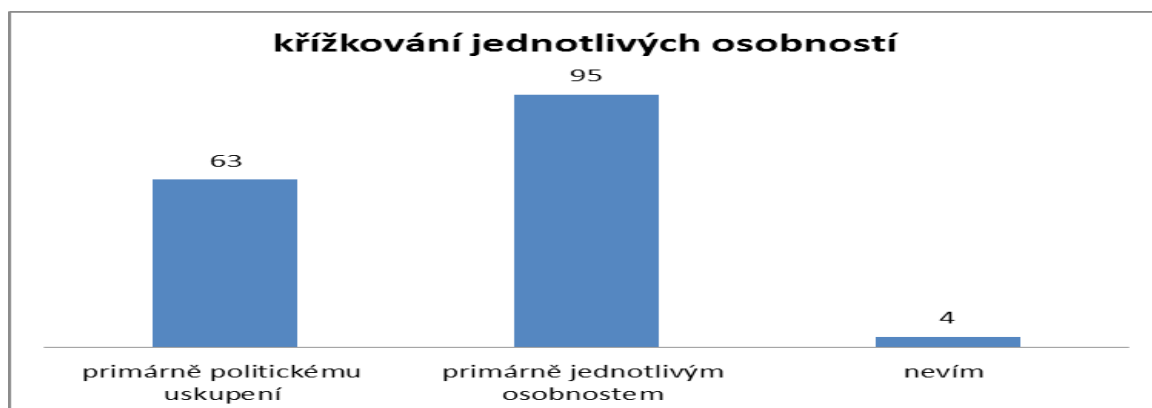
Graf 16: Znalost volebního systému – funkce preferenčních hlasů

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Dále byli respondenti požádáni, aby doplnili větu: „V případě, že jsou ve volbách křížkovány jednotlivé osobnosti, tak Tuto větu pouze 63 respondentů doplnilo správně, zbylých 99 respondentů větu doplnilo chybně (viz graf č. 17). Možnosti odpovědí byly tři – tyto „preferenční“ hlasy jsou primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje; tyto „preferenční“ hlasy jsou primárně přidělovány těmto jednotlivým osobnostem (95 respondentů) a třetí možností byla odpověď neví (celkem 4 respondenti).

Graf 17: Znalost volebního systému – křížkování jednotlivých osobností

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Předložená práce se dále detailněji a v širších souvislostech zaměřila na odpovědi jednotlivých respondentů.

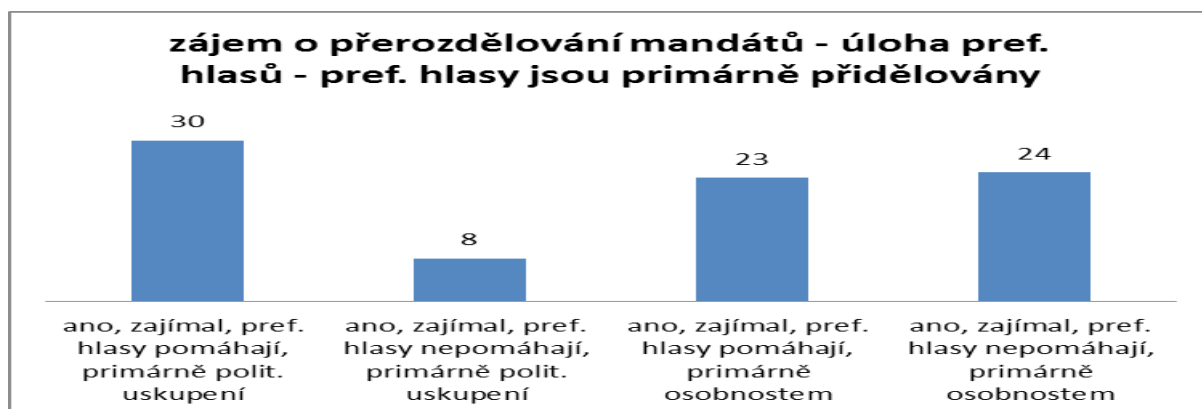
Nejprve byly posuzovány odpovědi celkem 85 respondentů, kteří na otázku *zda se někdy detailněji zajímali o způsob přerozdělování mandátů pro jednotlivé politické strany či hnutí*, odpověděli kladně. Kladná odpověď byla posouzena ve vztahu k odpovědím na otázku *zda se domnívají, že k získání mandátů pro kandidáta na předních místech kandidátní listiny pomáhají i „preferenční hlasy“ odevzdané kandidátům na nižších pozicích a v případě, že jsou ve volbách křížkovány jednotlivé osobnosti, tak (možnosti odpovědi byly tři – tyto „preferenční“ hlasy jsou primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje; jednotlivým osobnostem, popř. odpověď nevím).*

Na obě dvě navazující otázky pouze 30 respondentů odpovědělo správně. Dalších osm respondentů sice odpovědělo správně, že *preferenční hlasy jsou primárně přidělovány politickému uskupení*, ale šest z nich nedokázalo na otázku, *zda preferenční hlasy pomáhají kandidátům na předních místech listiny* odpovědět a dva respondenti odpověděli, že tyto hlasy kandidátům nepomáhají.

Celkem 23 respondentů na navazující otázku *zda preferenční hlasy pomáhají kandidátům na předních místech listiny* odpovědělo sice kladně, nicméně si myslí, že *hlasy jsou primárně přidělovány jednotlivým osobnostem* a 24 respondentů uvedlo, že preferenční hlasy kandidátům na předních místech nepomáhají, resp. že preferenční hlasy jsou primárně přidělovány jednotlivým osobnostem.

Jak názorně demonstruje graf č. 18, z výsledků dále vyplývá, že z celkového počtu 85 respondentů, kteří uvedli, že *se někdy detailněji zajímali o způsob přerozdělování mandátů pro jednotlivé politické strany či hnutí*, celkem 55 respondentů nedokázalo na další dvě navazující otázky odpovědět správně.

Graf 18: Znalost volebního systému – zájem o přerozdělování mandátů » úloha preferenčních hlasů » preferenční hlasy jsou primárně přidělovány

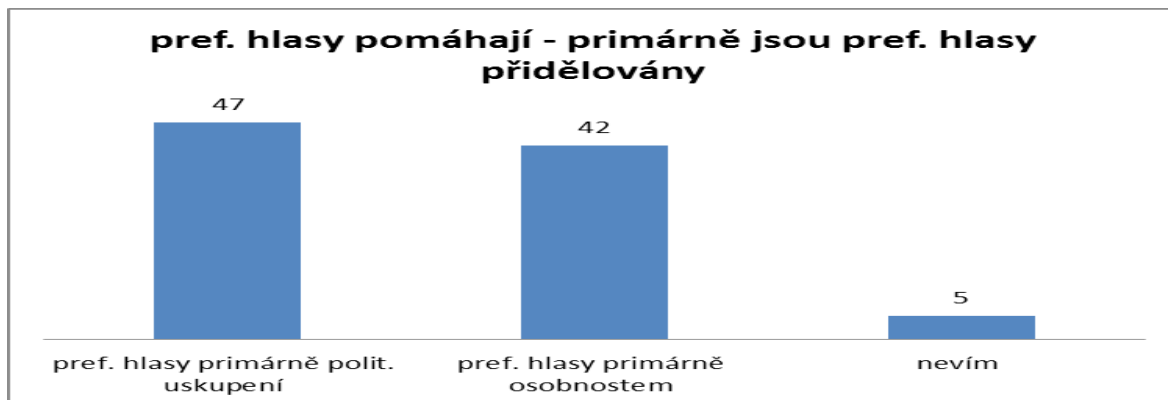

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Dále bylo zajímavé zjištění, že z celkového počtu 30 respondentů, kteří na obě navazující otázky odpověděli správně, pouhých 18 respondentů následně uvedlo, že *proto, aby se kandidát posunul na první místo na kandidátní listině, musí získat o 10 % hlasů více než je průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci jeho stran* (osm respondentů zvolilo možnost jedna třetina a čtyři respondenti zvolili možnost 5 %).

Následně byly posouzeny kladné odpovědi respondentů na otázku, zda se *domnívají, že k získání mandátů pro kandidáta na předních místech kandidátní listiny pomáhají i „preferenční hlasy“ odevzdané kandidátům na nižších pozicích* ve vztahu k otázce, zda *v případě, že jsou ve volbách křížkovány jednotlivé osobnosti, tak...* Zde celkového počtu 94 kladných odpovědí celkem 47 respondentů následně odpovědělo, že *hlasy jsou primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje*, 42 respondentů si myslí, že *hlasy jsou primárně přidělovány jednotlivým osobnostem* a celkem pět respondentů nevědělo (viz. graf č. 19).

Graf 19: Znalost volebního systému - pref. hlasy pomáhají » primárně jsou pref. hlasy přidělovány

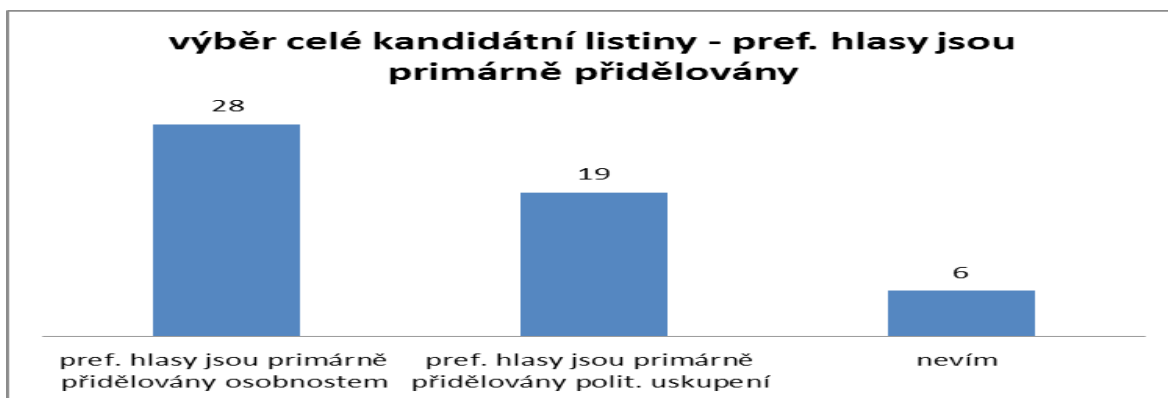

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

V další části se práce zaměřila na způsob volby voličů.

Jak vyplývá z grafu č. 20, v případě respondentů, kteří si za způsob své volby zvolili zaškrtnutí celé kandidátní listiny (celkem 53 respondentů), se celkem 28 z nich myslí, že hlasy jsou primárně přidělovány jednotlivým osobnostem na kandidátní listině; pouhých 19 respondentů zvolilo možnost, že hlasy jsou primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje; zbylý počet respondentů nevěděl (celkem šest respondentů).

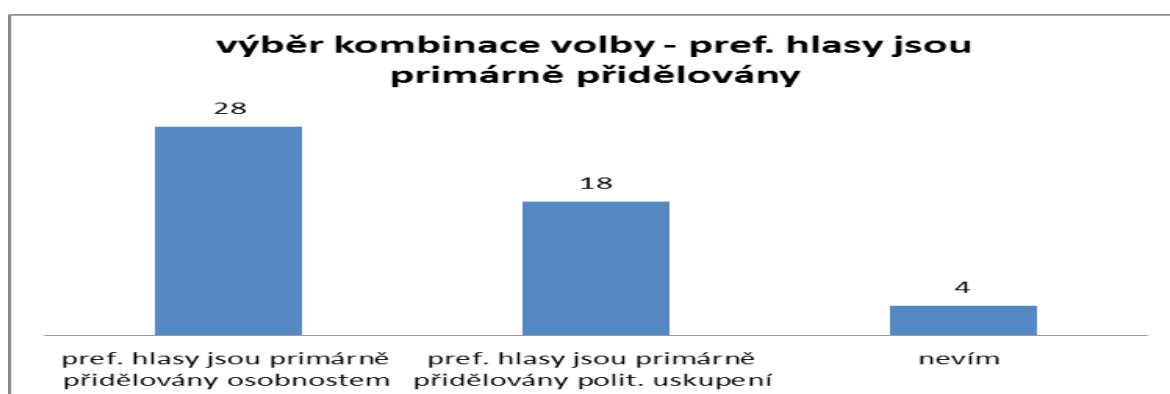
Graf 20: Znalost volebního systému – výběr celé kandidátní listiny » pref. hlasy jsou primárně přidělovány

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

V případě respondentů, kteří si za způsob své volby zvolili kombinaci volby (celkem 50 respondentů), opět celkem 28 z nich si myslí, že *hlasy jsou primárně přidělovány jednotlivým osobnostem na kandidátní listině*; pouhých 18 respondentů zvolilo možnost, že *hlasy jsou primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje* a celkem čtyři respondenti nevěděli (viz. graf č. 21).

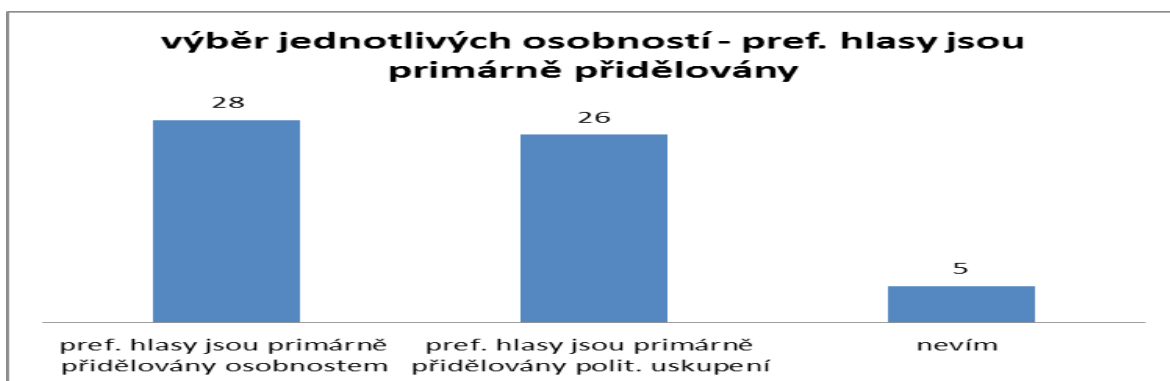
Graf 21: Znalost volebního systému – výběr kombinace volby » pref. hlasy jsou primárně přidělovány

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Z celkového počtu 59 respondentů, kteří si za způsob své volby zvolili volbu osobností napříč všemi kandidátními listinami, celkem 26 respondentů si myslí, že *hlasy jsou primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje*; 28 respondentů uvedlo, že *hlasy jsou primárně přidělovány jednotlivým osobnostem na kandidátní listině* a zbylý počet respondentů (celkem pět respondentů) využil třetí možnosti *nevím* (viz. graf č. 22).

Graf 22: Znalost volebního systému – výběr jednotlivých osobností » pref. hlasy jsou primárně přidělovány

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Práce se dále zabývá způsobem hlasování voličů v okrsku č. 1 volebního obvodu Blovice detailnějším studiem hlasovacích lístků, kde voliči využili možnosti kombinací volby; tuto možnost využilo celkem 89 voličů.

V této fázi je nutné připomenout, že při posuzování hlasovacího lístku, u kterého je využita možnost volby osobností a volby jedné kandidátní listiny, jsou hlasy nejprve přiděleny jednotlivě označeným kandidátům a následně jsou hlasy přiděleny tolika kandidátům z označené volební strany, kolik jich zbývá do počtu volených členů zastupitelstva po odečtení kandidátů jednotlivě označených. K jiným úpravám hlasovacího lístku se nepřihlíží.

Z celkového počtu 89 takto upravených hlasovacích lístků celkem 30 voličů provedlo další úpravy hlasovacího lístku, když u vybrané kandidátní listiny zároveň označili jednotlivé kandidáty tohoto subjektu.

5. Zamyšlení autorky práce nad danou problematikou

Volební systém je pro voliče náročný na pochopení a samotný systém křížkování značně komplikovaný.

Lze vůbec ještě v této situaci tvrdit, že takto zvolený zastupitelský a exekutivní orgán získal od občanů demokratickou legitimitu k rozhodování?

Současná podoba zákona o komunálních volbách by nepochybně měla doznat zásadních změn. Na tomto se shodnou jak odborníci, tak politici i laická veřejnost. Jakou podobu by ale komunální volební systém měl mít, aby byl „spravedlivý“? Tak to je otázka, nad kterou se již několik let opakovaně všichni zamýšlejí.

Bylo by velmi jednoduché prohlásit, že „nejspravedlivější“ možná byly první komunální volby v roce 1990, neboť tehdy se kandidáti jednoduše seřadili podle počtu získaných hlasů, když pořadí na kandidátních listinách nehrálo žádnou roli, neexistovala uzavírací klauzule, volební formule a systém umožňoval daleko silnější personalizaci volby. Ano, pro voliče byl možná tento způsob nejtransparentnější, ale jednotlivé politické subjekty neměly skoro žádný vliv na konečné složení zastupitelstva obce a v některých obcích bylo následně velmi problematické najít v zastupitelském sboru shodu. Následné úpravy komunálního volebního systému měly těmto problémům zabránit. Zároveň se ale naplnily předpoklady některých odborníků a politiků, kteří shodně tvrdili, že zavedením volební formule dojde k zafixování pořadí kandidátů na kandidátkách tak, jak bylo jednotlivými politickými subjekty navrženo.

Přestože se v minulosti objevil návrh na snížení poměrně vysokého kvóra pro možný posun kandidáta na přední pozici na kandidátní listině, nejednalo se dle odborníků o zásadní změnu volebního systému, ale o pouhou kosmetickou úpravu. Bylo prokázáno, že volební formule nepůsobí v menších obcích žádné větší problémy, ale s přibývajícím počtem obyvatel je pro jednotlivé kandidáty stále těžší přeskočit na přední místo kandidátky a v největších městech je to skoro nereálné.

Odborníci již několik let navrhují změnu v systému preferenčního hlasování podle velikosti obcí, resp. podle počtu obyvatel. Systém by se možná stal „spravedlivějším“, je ale otázkou, zda pro voliče i pochopitelnějším.

V souvislosti s volebním systémem používaným pro komunální volby v České republice, je vhodné v této části práce připomenout opakující se požadavky převážně malých a středních obcí o případných změnách institucionální podoby obecního zřízení, konkrétně o požadavku zavedení přímé volby starostů a hejtmanů. Naposledy byl tento požadavek zamítnut vládou v roce 2014, kdy bylo navrhováno zavedení přímé volby starostů v obcích do 1 500 obyvatel. Otázku přímé volby starostů a hejtmanů opětovně otevřel na začátku letošního roku i prezident Zeman, který uvedl, že letos chce znovu přesvědčovat politiky, aby přistoupili na přímou volbu starostů a hejtmanů. Podle modelu, který prezident navrhuje, má být starostou kandidát vítězné strany, který získá nejvíce preferenčních hlasů. Podle prezidenta ten kandidát, který volby vyhraje, by měl mít povinnost město a kraj vést. V Poslanecké sněmovně plán pana prezidenta podporu nemá; politici se k nápadu staví rozdílně, pro vládnoucí koalici to není prioritou, část opozice ho odmítá a zbytek souhlasí. Všichni se však shodují, že při současné podobě komunálního volebního systému a obecního zřízení není tento požadavek reálný. Dle řady odborníků, kteří se dlouhodobě zabývají komunální politikou, je zásadním problémem této debaty skutečnost, že se vlastně začíná od konce. Namísto aby se nejprve řešilo, jaké postavení má starosta mít, jaké pravomoci mu mají být svěřeny, jak má být kontrolován apod., řeší se to, jak má být volen. V případě, že bude změněn pouze systém volby starosty bez změny jeho pravomocí, velmi pravděpodobně dojde k zablokování řady místních politických systémů v případech, že starosta nebude mít podporu nadpoloviční většiny zastupitelstva (Balík, 2009), nebo se naopak ze starosty stane silný muž místní politik, který bude téměř nesesaditelný, jak to dosvědčuje německá zkušenost (Balík, 2009).

6. Závěr a shrnutí výsledků

Hlavním cílem této práce bylo posoudit, jaký je převládající způsob volby voličů v komunálních volbách v souvislosti s velikostí obce. Zda voliči upřednostňují volbu jedné kandidátní listiny, nebo zda upřednostňují volbu osobností, popř. zda raději využívají možnosti kombinace obou předchozích způsobů a zda je tedy platný odborníky obecně přijímaný předpoklad, že v menších obcích voliči upřednostňují volbu osobností a ve větších obcích volbu celé kandidátní listiny.

Provedeným výzkumem se nepodařilo jednoznačně prokázat, že ve větších obcích voliči upřednostňují volbu celé kandidátní listiny, když v případě obcí nad 30 tisíc obyvatel a obcí do 30 tisíc obyvatel nejvíce respondentů zvolilo možnost kombinace volby. Volba celé kandidátní listiny ale následovala možnost kombinace volby velmi těsně. Volba osobností u respondentů z těchto kategorií obcí byla až poslední možností s již poměrně větším rozstupem ve výsledcích.

Z výsledků průzkumu ale jednoznačně vyplynulo, že v menších obcích (do 500, 2 000 a 10 000 obyvatel) upřednostňují voliči volbu osobností. Tato zjištění bylo částečně potvrzeno i volebními výsledky okrsku č. 1 města Blovice (obce do 10 tisíc obyvatel), když i zde voliči upřednostnili volbu osobností před volbou celé kandidátní listiny, třebaže nijak zásadně. Možnost kombinace volby zde byla voliči volena absolutně nejméně. Z analýzy jednoho volebního okrsku nelze ovšem vyvodit žádné výsledky ani provést komparaci a porovnání několika obcí stejné velikosti je vzhledem k rozsahu diplomové práce nereálné.

Ke zjištěným výsledkům je proto nutné být značně benevolentní, neboť velikost zkoumaného elektorátu byla poměrně malá a nelze tedy mluvit o reprezentativnosti vzorku. Každopádně se lze ztotožnit s předpokladem, že v menších obcích voliči upřednostňují volbu osobností a ve větších obcích volbu celé kandidátní listiny, neboť volba celé kandidátní listiny u větších obcí následovala za kombinací volby ve velmi úzkém sledu (výsledky zde nebyly tak jednoznačné) a volba osobností u menších obcí byla prokázána nejen provedeným výzkumem, ale částečně byla potvrzena i výsledky hlasování voličů v komunálních volbách z roku 2014 ve městě Blovice.

Poměrně problematické se ale projevilo rozdělení obcí do kategorií, neboť v případě kategorie obcí do 10 000 obyvatel, kde zjištěné výsledky opět nebyly absolutně

jednoznačné, neboť volba celé kandidátní listiny následovala volbu osobností ve velmi úzkém sledu, se jeví tato kategorie jako nedostatečná a měla být zřejmě rozdělena ještě podrobněji. Žádné vědecké publikace ani vědecké práce blíže neurčují hranici, která by od sebe jednoznačně oddělila menší, resp. větší obce a při tvorbě dotazníku se takové rozdělení obcí zdálo dostatečné.

Dílčím cílem práce bylo prokázání znalosti či neznalosti systému komunálních voleb voliči. Na základě empirického výzkumu se práce pokusila potvrdit domněnku, že voliči se ve volebním systému pro komunální volby převážně neorientují a předpokládají, že ve volbách budou zvoleni ti kandidáti, kteří v rámci voleb získají nejvíce hlasů a že jim způsob hlasování umožňuje výběr jednotlivých osobností a sestavení vlastní kandidátky napříč kandidátními listinami.

Z provedeného výzkumu a následné analýzy a syntézy výsledků jednoznačně vyplynulo, že voliči jsou velmi ovlivňováni představou preferenčního hlasování. Z celkového počtu 162 respondentů bylo celých 84 z nich přesvědčeno, že preferenční hlasy jsou primárně přidělovány jednotlivým osobnostem. Ve chvíli, kdy byli respondenti dotázáni, zda se někdy v minulosti detailněji zajímali o způsob přerozdělování mandátů, tak sice 85 z nich odpovědělo kladně, nicméně z tohoto počtu pouze 18 následně správně odpovědělo, že pro posun kandidáta ze zadní pozice kandidátní listiny musí kandidát získat o 10 % více hlasů než je průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci jeho strany. Těchto 18 respondentů ale zároveň správně odpovědělo, že preferenční hlasy jsou primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje. Nabízí se zde předpoklad, že pouze tyto respondenti se skutečně ve volebním systému orientují.

Ještě výrazněji se neznalost systému projevila ve chvíli, kdy na otázku, o kolik hlasů více musí získat kandidát pro posun do čela kandidátní listiny, odpovídali všichni respondenti a měli na výběr tři možné odpovědi. Pouze 57 z nich odpovědělo správně (o 10 % hlasů více); ostatních 105 respondentů odpovědělo špatně. Vzhledem k předchozím výsledkům, se ale nabízí myšlenka, že někteří voliči pouze „tipovali“ správnou odpověď.

Skutečnost, že volební systém komunálních voleb je pro voliče nesrozumitelný, byla částečně potvrzena i podrobnějším prozkoumáním jednotlivých hlasovacích lístků, kde voliči využili způsob kombinace volby při komunálních volbách v roce 2014 ve volebním okrsku č. 1 města Blovice. Přestože voliči dostávají do poštovních schránek nejen

hlasovací lístek dané obce pro komunální volby, ale i podrobné informace, na kterých mají popsáno, jakým způsobem lze v komunálních volbách hlasovat, přesto poměrně velké procento voličů provedlo ještě další úpravy hlasovacího lístku, když u vybrané kandidátní listiny zároveň označili jednotlivé kandidáty tohoto subjektu. Protože se k těmto úpravám při následném sčítání hlasů nepřihlíží, tak jenom ve volebním okrsku č. 1 bylo celkem 34 hlasů přiděleno jiným kandidátům z čela kandidátky de facto proti vůli jednotlivých voličů. Naprostým extrémem byla úprava hlasovacího lístku, na které volič zaškrtnul jednu kandidátní listinu v rámci které zakřížkoval všechny její kandidáty mimo kandidáta na 8. místě, zároveň si zvolil z jiné kandidátní listiny jednu osobnost. Ve výsledku ale voličem záměrně nezaškrtnutý kandidát hlas získal a o hlas přišel kandidát na posledním místě zvolené kandidátní listiny.

Při prokazování znalosti komunálního volebního systému voliči, je opět nutné nahlížet na výsledky výzkumu opatrně a předložené závěry interpretovat s jistou mírou obezřetnosti. Velikost zkoumaného elektorátu byla malá, nelze se stoprocentní jistotou prokázat, že respondenti všem dotazníkovým otázkám správně rozuměli a bylo problematické položit dotazníkové otázky tak, aby respondenti byli ochotni na ně odpovídat a nepocítili potřebu dotazník předčasně ukončit.

Práci je možné vnímat jako určité východisko pro další výzkumy zaměřené na chování voličů v komunálních volbách, neboť znalost komunálního volebního systému nebyla v minulosti ještě nikdy dostatečně kvalitativně ani kvantitativně zmapována. Komplikovanost komunálního volebního systému má v některých případech za následek, že ne vždy je vůle voliče promítnuta do sčítání a zpracování hlasů tak, jak původně volič zamýšlel.

7. Seznam použitých zdrojů

Seznam použitých knižních zdrojů

BALÍK, Stanislav. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008, 387 s. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-144-4.

BALÍK, Stanislav. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 250 s. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-2908-4.

CAREY, J.M.; SHUGART, M.S. (1995). Incentives to Cultivate a Personal Vote: A Rank Ordering of Electoral Formulas. *Electoral Studies*. Vol. 14, no. 4, s. 417-439.

ČMEJREK, Jaroslav, Václav BUBENÍČEK a Jan ČOPÍK. *Demokracie v lokálním politickém prostoru: [specifika politického života v obcích ČR]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 224 s. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-3061-5.

ČMEJREK, Jaroslav, Václav BUBENÍČEK a Markéta LUHANOVÁ. *Politika v regionálním rozvoji: úvod do studia*. Vyd. 1. Praha: Credit, 2004, 162 s. ISBN 80-213-1157-6.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

KARVONEN, L. (2004). Prevential Voting: Incidence and Effects. *International Political Science Review*. Vol. 25, no. 2, s. 203-226.

KLÍMA, Michal. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Vyd. 1. Praha: Radix, 1998, 273 s. ISBN 80-86031-13-6.

KOUDELKA, Zdeněk. *Samospráva*. Praha: Linde, 2007, 399 s. ISBN 978-80-7201-665-5.

KRUTÍLEK, Ondřej, Ondřej ROJČÍK, Petr VILÍMEK a Stanislav BALÍK (ed.). *Komunální volby v České republice v roce 2002*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2003, 143 s. Studie (Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav), sv. č. 28. ISBN 80-210-3211-1.

MATES, Pavel, Jaroslava KADEŘÁBKOVÁ a R. WOKOUN. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 455 s. ISBN 978-80-7380-086-4

Seznam použitých internetových zdrojů

BERNARD, Josef. (2012). Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2012, Vol. 48, No. 4: 613-640.

BERNARD, Josef, KOSTELECKÝ, Tomáš. 2014. „Prostorový kontext volebního chování – jak působí lokální a regionální prostředí na rozhodování voličů.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 50 (1): 3-28, <http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2014.50.1.30>

KOPŘIVA, Radek. (2010). Stabilita volební podpory politických stran v komunálních volbách. *Acta Politologica* 2, 3, 3–16.

KOPŘIVA, Radek. (2012). Analytické možnosti využití preferenčních hlasů při výzkumu volebního chování ve volbách zastupitelstev obcí. *Acta Politologica* 4, 3, 315-333. ISSN 1803–8220.

LEBEDA, Tomáš. 2001. „Hlavní proměnné doporučení volebních systémů.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 37 (4): 425-448

LEBEDA, Tomáš. (2009). Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva. *Acta Politologica*, Vol. 1, No. 3, s. 332-343. ISSN 1803-8220.

McALLISTER, I., STUCLAR, D.T. (1992). „Reviewed Region and Voting in Britain, 1979-87: Territorial Polarization or Artifact?“ *American Journal of Political Science* 36 (1): 168-199, <http://dx.doi.org/10.2307/2111429>.

ŠEDO, Jakub. (2009). Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů? *Acta Politologica*, Vol. 1, No. 3, s. 344-365. ISSN 1803-8220.

TRÁVNÍČEK, Matěj (2014). Současná podoba a perspektivy volebního systému pro komunální volby v České republice. *Acta Politologica* 6, 2, 212-237. ISSN 1803-8220.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Veřejná databáze. *Velikostní skupiny obcí – počet obcí* [Online] 2016. [Cit. 2016-03-04]. Dostupné z www: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz*. [Online] 2016. [Cit. 2016-03-04]. Dostupné z www: <http://volby.cz/>

Seznam zákonů

Česko. Zákon č. 275/2012 ze dne 18. července 2012 o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky)

Česko. Zákon č. 247/1995 ze dne 27. září 1995 o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů

Česko. Zákon č. 62/2003 ze dne 18. února 2003 o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů

Česko. Zákon č. 130/2000 ze dne 12. dubna 2000 o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů

Česko. Zákon č. 152/1994 ze dne 22. června 1994 o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů

Česko. Zákon č. 368/1990 ze dne 5. září 1990 o volbách do zastupitelstev v obcích

Česko. Zákon č. 298/1992 ze dne 15. dubna 1992 o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu

Česko. Zákon č. 491/2001 ze dne 6. prosince 2001 o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů

Česko. Zákon č. 367/1990 ze dne 4. září 1990 o obcích (obecní zřízení)

Česko. Zákon č. 128/2000 ze dne 12. dubna 2000 o obcích (obecní zřízení)

Česko. Zákon č. 131/2000 ze dne 13. dubna 2000 o hlavním městě Praze

8. Přílohy

Příloha 1: Dotazník

Úvodní informace zveřejněné respondentům

Vážené dámy a pánové,

dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku týkajícího se problematiky **komunálních voleb v ČR**. Dotazník je určen všem občanům ČR starším 18 let a je zaměřen na způsob volby voliče v souvislosti s velikostí obce a na znalost volebního systému. Získané informace budou sloužit pro potřeby vypracování diplomové práce na toto téma.

Za vyplnění dotazníku Vám předem děkuji.

Komunální volby - způsob volby

1. Je Vám více než 18 let ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [ano → otázka č. 2, ne → konec dotazníku].

2. Zúčastnil(a) jste se v roce 2014 aktivně hlasování do obecního zastupitelstva (dále jen "komunálních voleb") ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [ano → otázka č. 4, ne → otázka č. 3].

3. Zúčastnil(a) jste se alespoň někdy v minulosti hlasování v komunálních volbách ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [ano → otázka č. 4, ne → otázka č. 8].

4. Jakým způsobem jste hlasoval(a), resp. převážně hlasoval(a) ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky:

- *označil(a) jsem jednu kandidátní listinu → otázka č. 5.*
- *hlasoval(a) jsem pro osobnosti a svoje hlasy jsem rozdělil(a) mezi kandidáty napříč kandidátními listinami → otázka č. 6.*
- *oba předchozí způsoby jsem zkombinoval(a) a vybral(a) jsem osobnosti napříč kandidátními listinami a zbytek hlasů jsem přidělil(a) jedné kandidátní listině → otázka č. 7.*

5. V případě, že jste označil(a) jednu kandidátní listinu, proč jste takto hlasoval(a) ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

- *ztotožnil jsem se s předloženým volebním programem*
- *vyhovují mi osobnosti na kandidátní listině*
- *jiný důvod, jaký (prosím doplňte)*

6. V případě, že jste hlasoval(a) pro jednotlivé osobnosti, proč jste takto hlasoval(a) ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

- *chtěl(a) jsem dát svoje hlasy pouze a jenom mě vybraným osobnostem*
- *myslím si, nejlepší volbou je zvolit jednotlivé osobnosti napříč různými kandidátními listinami*
- *neztotožnil(a) jsem se plně s předloženým volebním programem žádné kandidátní listiny*
- *jiný důvod, jaký (prosím doplňte)*

7. Při hlasování v komunálních volbách máme k dispozici celkem tolik hlasů, kolik se v dané obci volí členů zastupitelstva, využil(a) jste maximálně všechny tyto svoje hlasy ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí – ano, ne, už se bohužel nepamatuji.

8. Pokud se hlasování v komunálních volbách neúčastníte, mohl(a) byste sdělit, proč ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní:

- *nevím, pro koho hlasovat,*
- *politikům nedůvěřuji,*
- *politika má malý význam v mém životě,*
- *nenacházím užitek z hlasování v komunálních volbách,*
- *hlasováním stejně nic neovlivním*
- *jiný důvod, jaký (prosím doplňte)*

9. Zajímal(a) jste se někdy detailněji o způsob přerozdělování mandátů pro jednotlivé politické strany či hnutí ?

Povinná otázka, respondent se musel rozhodnout mezi odpověďmi „ano” a „ne”.

10. Stalo se někdy ve Vaší obci, že lídr a několik kandidátů na předních místech kandidátní listiny byli zvoleni do zastupitelstva obce i přes to, že získali méně hlasů než častěji preferovaní kandidáti na spodních nevolitelných místech, kteří nakonec zůstali bez mandátu ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [ano → otázka č. 11, ne → otázka č. 12, nevím → otázka č. 12].

11. V případě, že ano, zajímal(a) jste se, proč tomu tak bylo ?

Povinná otázka, respondent se musel rozhodnout mezi odpověďmi „ano” a „ne”.

12. Mohl(a) byste zaškrtnout jednu možnost, o které si myslíte, že po jejím doplnění do následující věty je věta pravdivá ? Proto, aby se kandidát posunul na první místo na kandidátní listině, musí získat o hlasů více než je průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci jeho strany.

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí – 10%, 5%, 1/3.

13. Domníváte se, že k získání mandátu pro kandidáta na předních místech kandidátní listiny pomáhají i "preferenční" hlasy odevzdané kandidátům na nižších pozicích?

Povinná otázka, respondent se musel rozhodnout mezi odpověďmi „ano”, „nevím” a „ne”.

14. Dokázal(a) byste doplnit následující větu ? V případě, že jsou ve volbách křížkovány jednotlivé osobnosti, tak

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí:

- jsou tyto "preferenční" hlasy primárně přidělovány těmto jednotlivým osobnostem,
- jsou tyto "preferenční" hlasy primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje,
- nevím.

15. Myslíte, že je správné, že volič má možnost sestavit si "svoje" zastupitelstvo sám pomocí "preferenční" hlasů ?

Povinná otázka, respondent se musel rozhodnout mezi odpověďmi „ano”, „nevím” a „ne”.

16. Jaký je Váš věk?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených kategorií:

- 18-29 let
- 30-39 let
- 40-49 let
- 50-59 let
- 60-69 let
- nad 70 let .

17. Jste žena nebo muž ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

18. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

- základní
- vyučen bez maturity
- vyučen s maturitou
- nástavba, vyšší odborné, bakalářské
- vysokoškolské (magisterské)
- vyšší

19. Do jaké skupiny obyvatel patříte ? (vyberte převažující možnost - pokud při studiu pracujete - vyberte "studenti", pokud při zaměstnání studujete - vyberte "zaměstnanci")

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí:

- zaměstnanci*
- studenti*
- osoby samostatně výdělečně činné*
- osoby na mateřské/rodičovské dovolené*
- důchodci (starobní, invalidní...)*
- nezaměstnaní*
- jiné*

20. Ve kterém okrese máte trvalé bydliště ?

Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy.

21. V jak velké obci máte trvalé bydliště ?

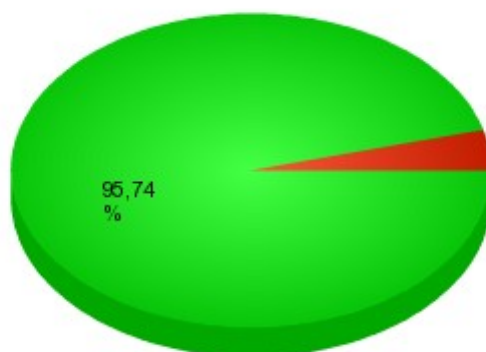
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených kategorií:

- do 500 obyvatel*
- do 2 000 obyvatel*
- do 10 000 obyvatel*
- do 30 000 obyvatel*
- nad 30 000 obyvatel*

Příloha 2: Kompletní výsledky dotazníkového průzkumu

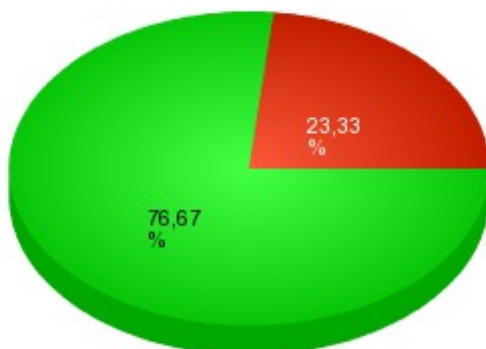
Odpovědi respondentů:

1. Je Vám více než 18 let ?

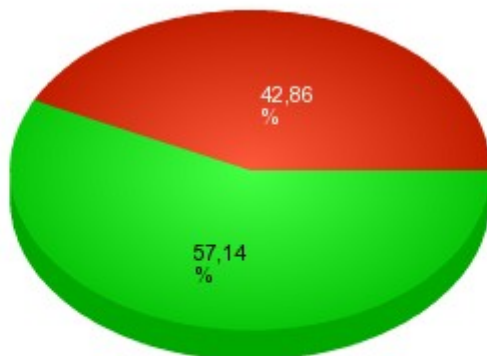
■ ano: 180 (95,74 %)
■ ne: 8 (4,26 %)

2. Zúčastnil(a) jste se v roce 2014 aktivně hlasování do obecního zastupitelstva (dále jen "komunálních voleb") ?

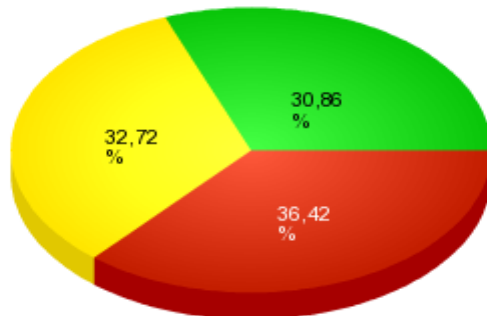
■ ano: 138 (76,67 %)
■ ne: 42 (23,33 %)

3. Zúčastnil(a) jste se alespoň někdy v minulosti hlasování v komunálních volbách ?

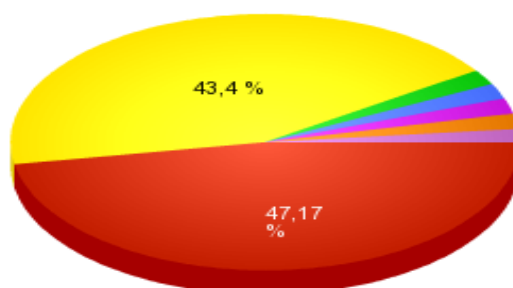
- ano: 24 (57,14 %)
- ne: 18 (42,86 %)

4. Jakým způsobem jste hlasoval(a), resp. převážně hlasoval(a) ?

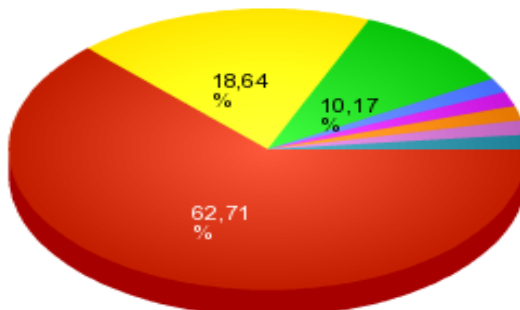
- hlasoval(a) jsem pro osobnosti a svoje hlasy jsem rozdělil(a) mezi kandidáty napříč kandidátními listinami: 59 (36,42 %)
- označil(a) jsem jednu kandidátní listinu: 53 (32,72 %)
- oba předchozí způsoby jsem zkombinoval(a) a vybral(a) jsem osobnosti napříč kandidátními listinami a zbytek hlasů jsem přidělil(a) jedné kandidátní listině: 50 (30,86 %)

5. V případě, že jste označil(a) jednu kandidátní listinu, proč jste takto hlasoval(a) ?

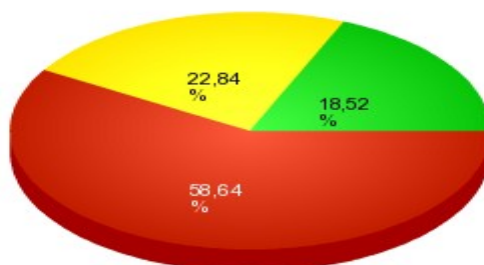
- zotožnil(a) jsem se s předloženým volebním programem: 25 (47,17 %)
- vyhovují mi osobnosti na kandidátní listině: 23 (43,4 %)
- jednotliví kandidáti mě neoslovili natolik, abych je chtěla volit jako osobnosti: 1 (1,89 %)
- dobře vedou město: 1 (1,89 %)
- volil jsme svoji stranu - tedy program a lidi, které znám: 1 (1,89 %)
- myslím si, že by se měly volit strany, ne osobnosti: 1 (1,89 %)
- sám jsem za ní kandidoval: 1 (1,89 %)

6. V případě, že jste hlasoval(a) pro jednotlivé osobnosti, proč jste takto hlasoval(a) ?

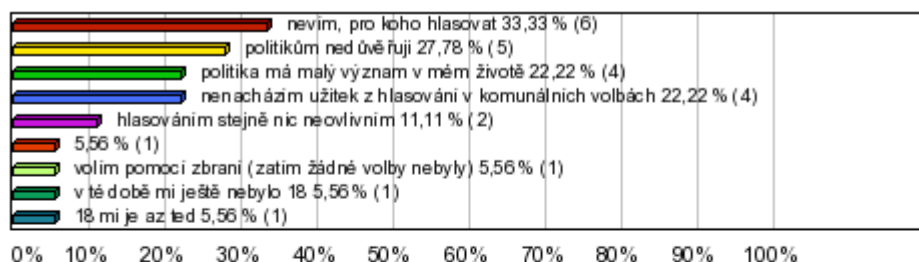
- chtěl(a) jsem dát svoje hlasy pouze a jenom mě vybraným osobnostem: 37 (62,71 %)
- myslím si, že nejlepší volbou je zvolit jednotlivé osobnosti napříč různými kandidátními listinami: 11 (18,64 %)
- nezotožnil(a) jsem se plně s předloženým programem žádné kandidátní listiny: 6 (10,17 %)
- nelíbili se mi někteří kandidáti v mé straně: 1 (1,69 %)
- kombinace - u některých kandidátů jsem chtěla volit právě je, z přesvědčení jsem nechtěla volit určité strany a některé strany, které bych volila, zase měly na kandidátkách jedince, kteří mi tam vadili...: 1 (1,69 %)
- chtěl jsem jednak rozdělit hlasy více přijatelnějším stranám, jednak v rámci rozumně přijatelných stran udělit preferenci vhodným lidem.: 1 (1,69 %)
- Chci dát hlas lidem které znám a kterým důvěřuji: 1 (1,69 %)
- Známf lidé z města: 1 (1,69 %)

7. Při hlasování v komunálních volbách máme k dispozici celkem tolik hlasů, kolik se v dané obci volí členů zastupitelstva, využil(a) jste maximálně všechny tyto svoje hlasy?

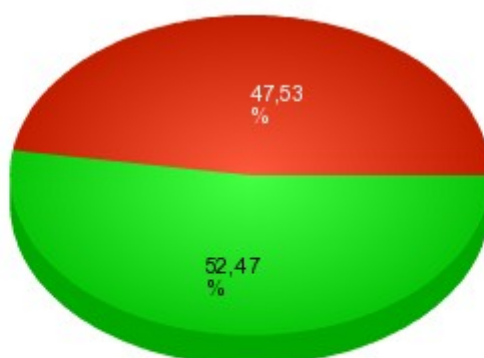
- an: ano: 95 (58,64 %)
- už se bohužel nepamatuji: 37 (22,84 %)
- ne: 30 (18,52 %)

8. Pokud se hlasování v komunálních volbách neúčastníte, mohl(a) byste sdělit, proč ?

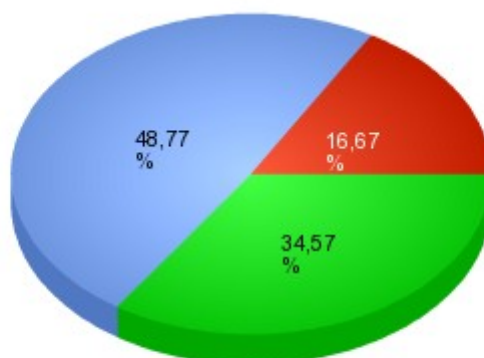
- nevím, pro koho hlasovat: 6 (33,33 %)
- politikům nedůvěřuji: 5 (27,78 %)
- politika má malý význam v mém životě: 4 (22,22 %)
- nenacházím užitek z hlasování v komunálních volbách: 4 (22,22 %)
- hlasováním stejně nic neovlivním: 2 (11,11 %)
- v čr to nejsou demokratické volby, jedná se o zkorumpované vládnutí oliarchů a další verbeže, stejně tak jako ve vládě a parlamentu. : 1 (5,56 %)
- volím pomoci zbraní (zatím žádné volby nebyly): 1 (5,56 %)
- v té době mi ještě nebylo 18: 1 (5,56 %)
- 18 mi je az ted: 1 (5,56 %)

9. Zajímal(a) jste se někdy detailněji o způsob přerozdělování mandátů pro jednotlivé politické strany či hnutí ?

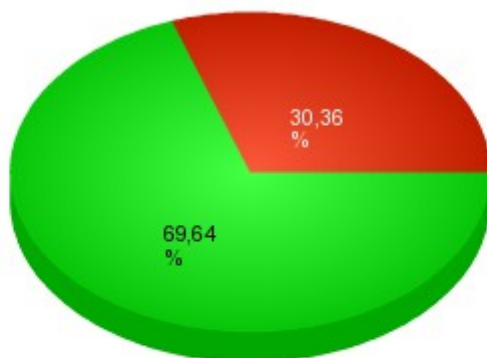
■ ano: 85 (52,47 %)
■ ne: 77 (47,53 %)

10. Stalo se někdy ve Vaší obci, že lídr a několik kandidátů na předních místech kandidátní listiny byli zvoleni do zastupitelstva obce i přes to, že získali méně hlasů než častěji preferovaní kandidáti na spodních nevolitelných místech, kteří nakonec zůstali bez mandátu ?

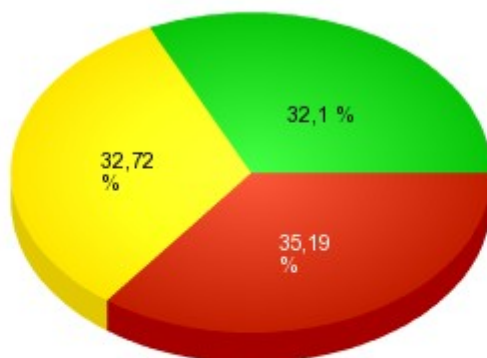
■ ano: 56 (34,57 %)
■ nevím: 79 (48,77 %)
■ ne: 27 (16,67 %)

11. V případě, že ano, zajímal(a) jste se, proč tomu tak bylo ?

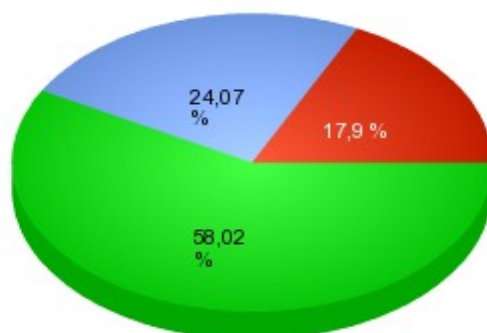
■ ano: 39 (69,64 %)
■ ne: 17 (30,36 %)

12. Mohl(a) byste zaškrtnout jednu možnost, o které si myslíte, že po jejím doplnění do následující věty je věta pravdivá ? Proto, aby se kandidát posunul na první místo na kandidátní listině, musí získat o hlasů více než je průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci jeho strany.

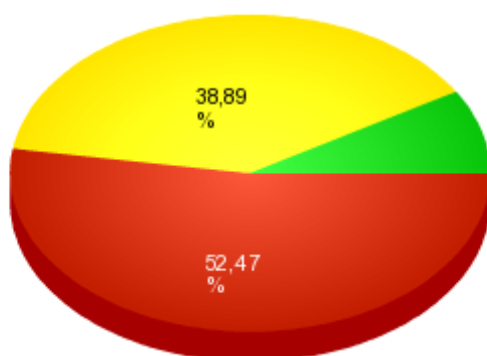
■ 10 %: 57 (35,19 %)
■ 1/3: 53 (32,72 %)
■ 5 %: 52 (32,1 %)

13. Domníváte se, že k získání mandátu pro kandidáta na předních místech kandidátní listiny pomáhají i "preferenční" hlasy odevzdané kandidátům na nižších pozicích?

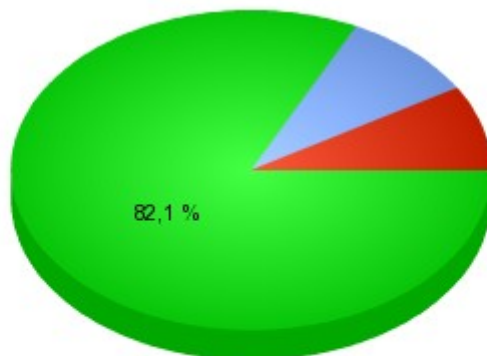
■ ano: 94 (58,02 %)
■ nevím: 39 (24,07 %)
■ ne: 29 (17,9 %)

14. Dokázal(a) byste doplnit následující větu ? V případě, že jsou ve volbách křížkovány jednotlivé osobnosti, tak

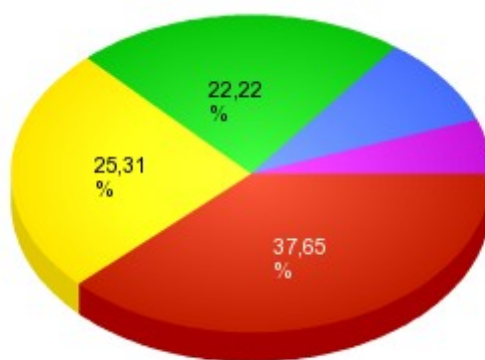
■ jsou tyto "preferenční" hlasy primárně přidělovány těmto jednotlivým osobnostem: 85 (52,47 %)
■ jsou tyto "preferenční" hlasy primárně přidělovány politickému uskupení, za které osobnost kandiduje: 63 (38,89 %)
■ nevím: 14 (8,64 %)

15. Myslíte, že je správne, že volič má možnosť sestaviť si "svoje" zastupiteľstvo sám pomocí "preferenčných" hlasů ?

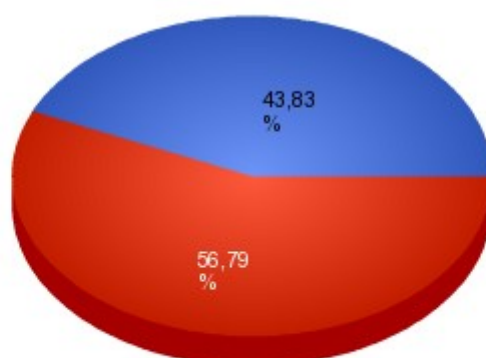
■ ano: 133 (82,1 %)
■ nevím: 15 (9,26 %)
■ ne: 14 (8,64 %)

16. Jaký je Váš věk?

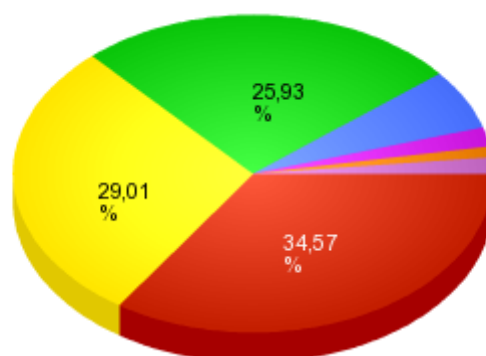
■ 18-29 let: 61 (37,65 %)
■ 40-49 let: 41 (25,31 %)
■ 30-39 let: 36 (22,22 %)
■ 50-59 let: 15 (9,26 %)
■ 60-69 let: 9 (5,56 %)

17. Jste žena nebo muž ?

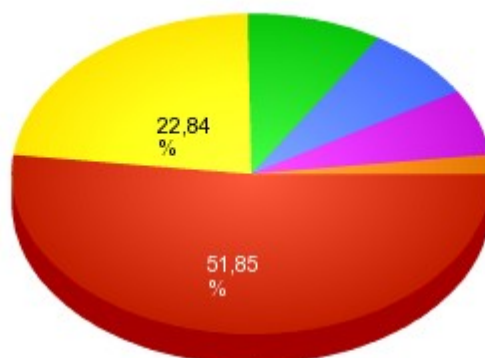
■ žena: 92 (56,79 %)
■ muž: 71 (43,83 %)

18. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání ?

■ střední s maturitou: 56 (34,57 %)
■ vysokoškolské (magisterské): 47 (29,01 %)
■ nástavba, vyšší odborné, bakalářské: 42 (25,93 %)
■ vyučen bez maturity: 10 (6,17 %)
■ vyšší: 3 (1,85 %)
■ vyučen s maturitou: 2 (1,23 %)
■ základní: 2 (1,23 %)

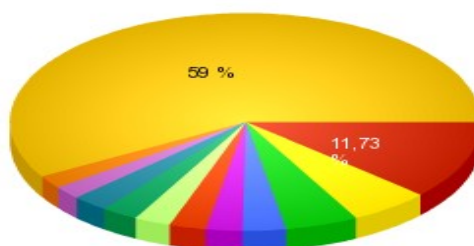
19. Do jaké skupiny obyvatel patříte? (vyberte převažující možnost - pokud při studiu pracujete - vyberte "studenti", pokud při zaměstnání studujete - vyberte "zaměstnanci")

- zaměstnanci: 84 (51,85 %)
- studenti: 37 (22,84 %)
- osoby samostatně výdělečně činné: 15 (9,26 %)
- důchodci (starobní, invalidní...): 12 (7,41 %)
- nezaměstnaní: 11 (6,79 %)
- osoby na mateřské/rodičovské dovolené: 3 (1,85 %)

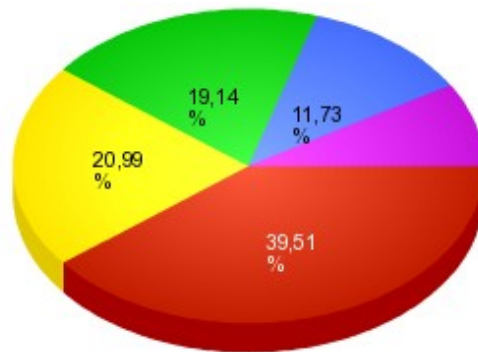
20. Ve kterém okrese máte trvalé bydliště ?

Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy. Data nejsou použitelná, neboť respondenti názvy okresů nevyplňovali dostatečně pečlivě a správně.

- Praha: 19 (11,73 %)
- Plzeň-jih: 9 (5,56 %)
- Klatovy: 8 (4,94 %)
- Most: 5 (3,09 %)
- Jihlava: 4 (2,47 %)
- Plzeň - jih: 4 (2,47 %)
- Chrudim: 4 (2,47 %)
- Tábor: 4 (2,47 %)
- Rokycany: 4 (2,47 %)
- Liberec: 3 (1,85 %)
- Plzeň jih: 3 (1,85 %)
- Ostatní odpovědi: 95 (59 %)

21. V jak velké obci máte trvalé bydliště ?

- nad 30 000 obyvatel: 64 (39,51 %)
- do 10 000 obyvatel: 34 (20,99 %)
- do 2 000 obyvatel: 31 (19,14 %)
- do 500 obyvatel: 19 (11,73 %)
- do 30 000 obyvatel: 14 (8,64 %)